

Ostalo plačano
v gotovini

ŽIVLJENJE • IN • SVET.

E. Justin: Karagjorgje (leso)

Tedenska revija

Štev. 22.

Ljubljana, dne 1. junija 1928,

**Leto II.
Knjiga 3.**

VOLTAIRE: BELI IN ČRNI

V kandaharski pokrajini pozna vsa kdo zgodbo mladega Rustana. Bil je edinec afghanistanskega mirze, to je markiza ali barona, kakor bi mu rekli pri nas. Mirza, njegov oče, je imel precej pod palcem. Mladi Rustan naj bi se bil oženil z gospodično svoje vrste. Obe družini sta močno hrepeneli po tem. A na nesrečo je videl kašmirsko knežno na sejmu v Kabulu. To je najpomembnejši sejem na svetu. Sedaj pa čujte, čemu je stari kašmirski knez prišel na sejem s svojo hčerjo.

Izgubil je bil dve nenavadno redki dragotini svoje zakladnice: demant debel kot palec, na katerem je bila vrezljana njegova hči z umetnostjo, ki so jo Indci takrat poznali in ki se je po tlej izgubila; potem pa kopje, ki je šlo samo po sebi, kamor si želel.

Fakir njegovega visočanstva je ukradel ta dva dragulja in ju nesel knežni. «Skrbno čuvajte ta dva predmeta,» ji je dejal; «vaša usoda je na njima». Tedaj je odšel in ga ni bilo več na izpregled. Kašmirski vojvoda je v obupu sklenil, iti na kabulski sejem gledat, ali nima morda kateri številnih trgovcev, ki se shajajo tam od vseh strani sveta, njegovega demanta in njegovega orožja. S seboj je jemal svojo hčer na vsa potovanja. Demant je nosila dobro zaprt v svojem pasu, kopje pa, ki ga ni mogla tako lahko skriti, je bila pazljivo zaklenila doma v svojo veliko kitajsko omaro.

Rustan in ona sta se videla v Kabulu. Vzljubila sta se z vso iskrenostjo svoje starosti. Knežna mu je dala v znak ljubezni svoj demant, Rustan pa ji je obljubil pri odhodu, da jo tajno poseti v Kašmiru.

Mladi mirza je imel dva ljubljence, ki sta mu služila za tajnika, oprodo, opravnika in komornika. Enemu je bilo ime Topaz; bil je lep, zastaven, nezžen in uslužen kot Armenec, pameten kot Geber. Drugi se je zval Eben; bil je prav srčkan zamorec, okretnejši ter umnejši od Topaza, pa nobena stvar mu ni bila pretežka. Sporočil jima je načrt o svojem potovanju. Topaz ga je skušal odvrniti z oprezno vnemo

služabnika, ki se ne mara zameriti; opozoril ga je na vse nevarnosti in ga naposled omajal. Toda Eben ga je zopet utrdil v nameri in mu razpršil vse pomisleke.

Mladi mož ni imel denarja za tako dolgo potovanje. Previdni Topaz mu ne bi bil preskrbel posojila, Ebenu pa je uspelo. Spretno je izmaknil demant svojemu gospodarju in dal napraviti čisto sličen ponarejek, ki ga je podtaknil na prejšnje mesto, pristnega pa zastavil pri nekem Armencu za nekaj tisoč rupij.

Vse je bilo nared. Prtljago so nprtili slonu in zajuhali konje. Topaz je rekel svojemu gospodu: «Dovolil sem si odgovarjati vas od tega početja; ali sedaj, ko sem vas posvaril, moram slušati; vaš sem, ljubim vas, za vami pojdem na konec sveta; spotoma pa vprašajmo preročišče, ki je dve parasangi daleč.» Preročišče je odgovorilo: «Ako greš proti vzhodu, boš proti zapadu.» Rustan ni čisto nič razumel tega odgovora. Topaz je trdil, da ne vsebuje nič prida. Eben, vselej prikupek, pa ga je prevaril, da je prav ugoden.

V Kabulu je bilo še eno prerokovališče. Šli so tja, izvedeli so: «Ako imaš, ne boš imel; ako si zmagalec, ne boš premagal; ako si Rustan, ne boš več.» Ta orakelj se je zdel še manj umljiv od prejšnjega. «Pazite se,» je velel Topaz. «Nič se ne bojte,» je miril Eben. In ta minister je imel vedno prav pri svojem gospodarju, saj mu je podžgal strast in nado.

Zapustivši Kabul, so stopali po veliki šumi, sedli so na travo, da bi jedli, konje so pognali na pašo. Pripravljali so se, da bi raztovorili slona, ki je nosil živež in posodo, kar opazijo, da Topaza in Ebena ni več med karavanico. Kličejo, šuma odmeva od njunih imen. Sluge ju iščejo na vseh koncih in krajih, a se vrnejo brez uspeha. «Drugega nismo našli,» reko Rustanu, «kakor jastreba, ki se je tolkel z orlom in ga dočista oskubel.» Pripoved o tem boju vzbudi Rustanu radostna loš, Peš odide na mesto. Ne opazi pa

niti jastreba niti orla, pač pa svojega slona, še vsega otovorjenega, ki ga je napadel zajeten nosorog. Eden je suval z rogom, drugi opletal z rilcem. Nosorog odneha ob pogledu na Rustana. Slona privedo nazaj, a njegovih konj ne najdejo več. »Čudne stvari se gode po gozdovih, kadar potuješ,« vzdikne Rustan. Hlapci so bili poparjeni, gospodar pa ves iz sebe, ker je izgubil hkratu konje, ljubega črnca in modrega Topaza, kateremu je bil vsedkar prijatelj, akorav se nikdar ni strinjal z njim.

Upanje, da bo skoraj ob nogah krasne kašmirske princeze, ga je tolažilo, ko sreča velikega brezastega osla, ki ga je čvrst in grozen brdavs nemilo pretepal. Na krepke kmetavsove udarce je brzonoga žival odgovarjala z brcami, ki bi bile utegnile hrast omajati. Mladi mirza se kaj pa da zavzame za osla, ki je bil srčkano bitje. Kmet tač pobegne, rekoč oslu: »Te že poplašam.« Dolgoušec zahvali osvobodilca v svoji govorici, se približa, se da božati in boža. Po obedu Rustan zajaše in odrine proti Kašmiru s svojimi služabniki, ki gredo za njim eni peš, drugi pa na slonu.

Toliko da je bil na oslu, se to živinče okrene proti Kabulu, namesto da bi jo mahnilo v Kašmir. Gospodar vleče za brzdo, vzpodbada, stiska kolena, bije na desno in levo — zaman: trmasta žival dirja venomer proti Kabulu. Rustan se poti, udelava ter obupuje, ko naleti na velblodarja, ki se oglasi: »Gospodar, tu imate hudomušnega sivčka, ki vas nese, kamor ne marate. Ako mi ga prepustite, vam dam štiri svoje velblode na izbero.« Rustan zahvali Previdnost, ki mu je naklonila tako dober kup. »Topaz se je hudo motil,« reče sam pri sebi, »ko mi je povedal, da bo moja pot neugodna.« Zajezdi najlepšo kamelo, druge tri pa šatrajo za njim. Dospe do svoje karavane in meni, da je na poti do svoje sreče.

Komaj napravi štiri parasange, kar ga ustavi globok, širok in deroč hudournik, ki je valil skale v belih penah. Oba brega sta bila strašna prepada, ki sta slepila pogled in ledenila pogum. Nikakor se ne da preko, niti ga ni mogoče obiti. »Obhaja me bojazen,« pravi Rustan, »da je Topaz po pravici grajal mojo pot; ko bi bil vsaj tukaj, da bi mi dal dober nasvet. Da imam Ebena, bi me potolažil in našel kak

izhod.« Njegova zadrega je bila še večja zbog malodušnosti njegove čete. Noč je bila črna. Prebili so jo med tarnanjem. Pobitost in trud sta naposled uspavala potnika. Predrami se ob zori ter uzre lep marmornat most nad bujico.

To vam je bilo vzdikljanja od osuplosti in veselja. »Je li mogoče? so mar sanje? kako čudol pravcata čarobal naj se li drznemo črez?« Vse krdelo poklekne, vstane, odide k mostu, poljublja zemljo, se ozira v nebo, širi roke, stopa trepetaje, hodi sem ter tja kakor zamaknjeno. Rustjan pa de: »Za sedaj mi je nebo naklonjeno: Topaz ni vedel, kaj govori; vedeževanje je bilo meni v prilog; Eben je imel prav. Ampak zakaj ga neki ni tukaj?«

Komaj je bila družba onkraj neurnika, že zgrmi most z neznanskim truscem in hruščem v vodo. »Nič ne del nič ne del,« klikne Rustan; »Bog si ga bodi zahvaljen! on pač ne mara, da se vrnem v svojo deželo, kjer bi bil prost plemič. V Kašmiru bom princ; imel bom svojo vladavino, svoje grofijice v Kandaharu pa ne bom imel. Rustan bom in ne bom, saj postanem velik princ: tako je del praveža razložen točno v moj prospeh, ostanek se bo pojasnil sam, od sebe: preblažen sem. A zakaj le ni Ebena pri meni? tisočkrat bolj se mi toži po njem nego po Topazu.«

Napravil je še nekaj parasang v največji radosti. Vendar ob koncu dne je ograja iz navpičnih gor, višjih mimo babilonskega stolpa, če bi bil dozidan, povsem zadelala pot preplašeni karavani. Vse je vpilo: »Bog hoče, da tu poginemo. Most je razdrobil samo zato, da bi nam vzel vsak up na povratek. Goro je postavil le zato, da bi nam dodobra onemogočil iti dalje. O Rustan! nesrečni markiz! nikdar ne bomo videli Kašmira, nikoli se ne povrnemo na Kandaharsko.«

Pereča bolest, silna pobitost je prevzela Rustanu dušo po neizmernem razdovanju, po nadah, ki se je opajal ob njih. Na kraju pameti mu ni bilo, da bi razlagal preroštva sebi v korist. »Za Boga milega! Zakaj sem izgubil svojega Topaza.«

Ko je izrekel te besede med globokimi vzdihom in grenkimi solzami sredi obupanosti svojih poslov, glej, ob vznemirjenju hriba se odpre dolg obokan hodnik, razsvetljen s stotisoč plamenicami, da kar oči jemlje. Rustan vzdikla,

njegova družčina se grudi na kolena, in pada vznak od presenečenja, se ču-
dom čudi in beseduje: «Rustan je
Brahmov miljenec, vsemu svetu zavla-
da.» Rustan je verjel, bil je ves zavzet,
visoko povišan. «Ah! Eben, predragi
mi Eben, kje si? Zakaj te nimam za
pričo vseh teh divot! Kako sem te iz-
gubil? Zala princesa kašmirska, kdaj
ugledam zopet tvojo dražest in pre-
lest?»

VOLTAIRE

S svojimi hlapci, s slonom in z vel-
blodi krene naprej skozi obok v gori,
na čigar koncu zajde na travnik po-
sut s pisanimi cveticami in obkrožen
s potočki: na koncu travnika pa se
razprostirajo drevoredi v nedogled, a
na koncu teh drevoredov teče reka,
ob kateri stoji tisoč razkošnih hiš med
prelepimi vrti. Povsod čuje koncerte
glasov in godál; vidi plese; se požuri
po enem mnogih mostov čez reko;
prvega človeka vpraša, katera je ta
lepa dežela.

Neznanec mu odgovori: «Na Ka-
šmirkem ste. Prebivalstvo raja in se
raduje; slavimo svatbo naše krasne
knežne, ki se poroči z vlastelinom
Barbabujem. Bog jima daj srečo! Ob
teh besedah se Rustan onesvesti. Kaš-

mirski gospod, misleč, da je božjasten,
ga je dal prenesti v svoj dom, kjer je
dolgo ležal v omedlevici. Poslali so po
najspretnjšega zdravnika v okraju. Po-
upala sta mu žilo, bolnik pa, čim si je
malce opomogel, je začel ihteti in za-
vijati oči. Tedaj pa tedaj je vzkliknil:
«Topaz, Topaz, kako si imel prav!»

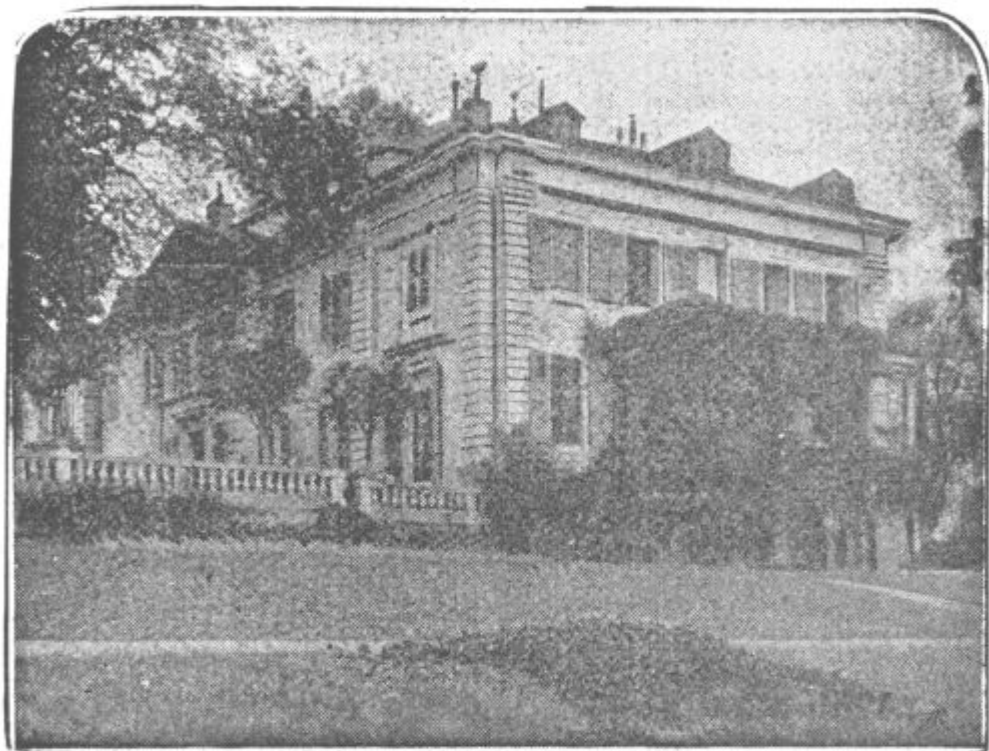
Eden obeh lečnikov pa je dejal kaš-
mirskemu gospodu: «Po njegovi govo-
rici sodim, da je mladenič iz Kanda-
hara. Tukajšnji zrak mu ne godi, do-
mov ga je treba odpraviti. Na očeh
mu vidim, da se mu je zmešalo. Pre-
pustite ga meni, odvedem ga v nje-
govo domovino in ga izlečim.» Drugi
vrač pa je zagotavljal, da ga samo za-
lost tare, da ga je treba spremiti na
princesin pir, kjer naj bi plesal. Med-
tem ko sta se posvetovala, se je bolnik
dodobra zavedel. Oba zdravnika so
odslovlili, Rustjan pa je ostal sam s
svojim gostiteljem.

«Gospod,» mu je rekel, «ne zameri-
te, da sem omedlel pred vami, vem,
da to ni vljudno. Lepo vas prosim,
blagovolite sprejeti mojega slona v
zahvalo za dobrote, s katerimi ste me
počastili.» Nato mu je povedal vse
svoje prigode, a o namenu svojega po-
tovanja je previdno molčal. «Ampak
v imenu Brahme,» mu je dejal, «po-
vejte mi, kdo je ta srečni Barbabuj,
ki vzame kašmirske princese. Zakaj
ga je njen oče izbral za zeta in zakaj
ga je princesa sprejela za soproga?»
— «Gospod,» je odvrnil Kašmirec,
«princesa prav nič ne mara za Barba-
buj. Nasprotno, venomer solze lije,
dočim vsa dežela z navdušenjem sla-
vi njeno možitev. Zaklenila se je v
stolp svojega dvorca. Noče iti na no-
beno veselico, ki se priredi zanj.»
Začuvši te besede se je Rustan kar ne-
kako prerodil; mladostni lesk na licu,
ki ga je žalost popolnoma spremenila,
se mu je zopet povrnil. «Slišite, pro-
sim vas,» je nadaljeval, «čemu pa kaš-
mirski princ silí svojo hčer Barbabu-
ju, če ga ni voljna?»

«Stvar je taka,» odgovori Kašmirec.
«Morda veste, da je naš vzvišeni vla-
dar izgubil debel demant in sulico, ki
sta mu bila močno pri srcu?» — «Ej,
seveda vem!» de Rustan. — «No, vi-
dite, naš princ, obupan, ker sta se te
dve dragocenosti dolgo zaman iskali,
je obljubil svojo hčer onemu, ki bi
mu prinesel eno ali drugo. Prišel pa
je neki vlastelin Barbabuj z demantom
in jutri se poroči s princeso.»

Rustan pobledi, se zmeden pokloni, se poslovi od gostitelja ter odhiti na svojem dromedarju v prestolnico, kjer naj bi se vršil obred. Dospe v palačo in reče, da ima princu tehtne reči sporočiti. Prosi za avdijenco. Odgovoré mu, da je princ zaposlen s pripravami za ženitovanje. «Prav za to hočem govoriti z njim.» Sili in sili vanje, da ga

pil svoj demant od nekega Armenca. Drugi ni povedal, odkod ima svojega, toda predlagal je tak izhod: njegovo visočanstvo naj bi blagovolilo odrediti, da se bo na mestu boril s svojim tekmeccem. «To ni dovolj, ako vaš zet dá demant,» je besedoval, «dokazati mora tudi hrabrost. Mar ne menite, da bo prav, če vzame princeso tisti, ki

VOLTAIREJEV GRAD FERNEY PRI ŽENEVI

uvedejo. «Visočanstvo,» izpregovori, «Bog naj venča vse vaše dni s slavo in sijajem! vaš zet je lopov.» — «Kako lopov! Kaj si upate reči? se mar tako govori s kašmirskim vojvodom o zetu, ki si ga je izbral?» — «Da, malopridnež,» povzame Rustan; «in da to dokažem vašemu visočanstvu, vam pri našam vaš demant. Evo ga.»

Vojvoda je primerjal oba demanta. Ker pa ni bil kdo ve kaj izveden v takih stvareh, ni mogel dognati, kateri je pravi. «Tu sta dva demanta,» je dejal, «hčer imam pa samo eno. V hudo stisko ste me spravili!» Poslal je po Barbabuja in ga vprašal, ali ga ni prevaral. Barbabuj je prisegel, da je ku-

pobil svojega protivnika? — «Izvrstno,» je pritrdil princ, «to bo krasen prizor za dvor. Bijta se brž. Zmagovalec odvzame zmagancu orožje po kašmirski šegi in dobi mojo hčer.»

Snubca odideta nemudoma na dvorišče. Na stopnišču sta čepela krokari in sraka. Krokari je vreščal: «Bojujta se, bojujta se,» sraka pa: «Nikarta se, nikarta se.» To je spravilo princa v smeh, zoprnika se pa skoro še zmenila nista za to. Borba se prične, vsi dvorjani so ju obstopili. Princesa, še vedno zaprta v svojem stolpu, ni hotela prisostvovati temu prizoru. Še sanjalo se ji ni, da bi Rustan utegnil biti v Kašmiru, Barbabuja pa je toliko mr-

zila, da ni marala nič videti. Dvoboju se je čim bolj iztekel. Barbabuj je na mestu mrtev obležal, in ljudstvo je bilo tega veselo, ker je bil gnusen in ker je bil Rustan prav srčan: to malo dane vselej odloča v javnem mnenju.

Pobednik si je oblekel železno srajco, pasico in šlem ubitega in prišel z vsem dvorjanstvom med bučanjem trobent svoji izvoljenki pod okno. Vse je vpilo: «Lepa princesa, pojdite gledat svojega lepega moža, ki je potolkel svojega grdega tekmeča.» Njene ženske so ponavljale te besede. Princesa je na nezgodo pomolila glavo skozi okno ter opazila opremo zoprnega možaka. Obupana je stekla k svoji kitajski omari ter potegnila iz nje usodni ošče, ki je na nezaščitenem mestu prebodel njenega dragega Rustana. Glasno je zavpil in v tem kriku se je princesi zdelo, da je spoznala glas nesrečnega Rustana.

Z razpletenimi lasmi prihti dol, s smrtjo v očeh in srcu. Rustan je bil že omahnil ves krvav njenemu očetu v objem. Ona ga uzre: joj, kakšen pogled, kakšen trenutek, kakšna hvaležnost! Kdo popiše bolest, nežnost in grozilo. Vrže se nanj, ga prižema nase: «Prve in zadnje poljube dobivaš od svoje ljubimke in svoje morilke.» Izdere mu sulico iz rane in si jo potisne v srce ter izdihne na premilem ljubimcu. Izbegan in prestrašen je oče zaman skuša priklicati v življenje. Prekolne usodno sulico, jo prelomi na kosce in vrže proč oba zlokobna demanta. In med tem ko pripravljajo njeni hčeri pokop namesto svatovanja, ukaže prenesti v svojo palačo okrvavljenega Rustana, ki je imel še konček življenja v sebi. Preneso ga v posteljo. Prvo, kar ugleda na obeh straneh te smrtne postelje, sta Topaz in Eben. Presenečenje mu vrne nekaj moči. «Ah, neusmiljenca!» veli, «zakaj sta me pustila na cedilu? Nemara bi princesa še živela, ko bi bila vidva pri nesrečnem Rustanu.» — «Niti za trenutek vas nisem ostavil,» de Topaz. — «Neprenehoma sem bil poleg vas,» reče Eben. — «Ah, kaj desti? Zakaj me žalita v zadnjih dihih?» ju kara Rustan z medlim glasom. — «Lahko mi verjamete,» pravi Topaz; «vi veste, da nisem odobraval usodnega potovanja, ker sem slutil vse grozne posledice. Jaz sem bil orel, ki se je boril z jastrebom in ga oskubil. Bil sem slon, ki je hotel unesti pratež, da bi

vas prisilil vrniti se domov; bil sem brezasti osel, ki vas je zoper vašo voljo nesel proti vašemu očetu; jaz sem izgubil vaše konje; jaz postavil pred vas planino, ki vam je zatvorila toli nezgodno pot; bil sem vrač, ki vam je svetoval domači zrak; bil pa tudi sraka, ki je vreščala, da se ne bijte.»

«Jaz pa,» pripoveduje Eben, «sem bil jastreb, ki sem okljuval osla; nosorog, ki je stokrat zabodel slona z rogom; hribovec, ki je pretepaval brezastega osla; prekupec, ki vam je dal velblode, da ste hiteli v svojo pogubo; zgradil sem most, po katerem ste šli; izdolbel predor skozi goro; jaz sem zdravnik, ki sem vas bodril na veselico; gavran, ki vam je krakal, da se bojujete.» — «Jej hata! spomni se preročišč,» reče Topaz: «Ako greš proti vzhodu, boš proti zapadu.» — «Seveda,» de Eben, «tu pokopavajo mrliče z obličjem obrnjenim na večerno stran: prerokba je bila jasna, pokaj je nisi umel? Imel si, pa nisi imel; zakaj imel si demant, a ni bil pristen in nič nisi vedel o tem. Zmagal si ter umiraš, Rustan si in prenehaš biti: vse se je obistinilo.»

Dokler je tako besedel, so štiri bele peroti pokrile Topazu telo in štiri črne kreljuti Ebenu. «Kaj vidim?» klikne Rustan. — Topaz in Eben odgovorita hkratu: «Svoja dva genija vidiš.»

Takrat je vse izginilo. Rustan se je znašel v očetovi hiši, iz katere ni bil odšel, in v postelji, kjer je spal eno uro.

Prebudi se ves poten in zbezan. Tiplje se, kliče, kriči, zvoní. Njegov strežaj Topaz priteče v nočni čepici in zehajoč. «Sem živ ali mrtev?» klikne, «se reši lepa kašmirska princesa?» — «Milostnemu gospodu se sanja?» odgovori Topaz hladno. — «Ah!» zakliče Rustan, «kaj pa je s tem barbariskim Ebenom in njegovimi štirimi črnimi repetnicami? On mi je nakopal tako kruto smrt.» — «Zgoraj je in smrči, naj ga li pozovem dol?» — «Hudobnež! šest mesecev me že preganja. On me je vodil na ta usodni semenj v Kabul. On mi je izmaknil demant, ki mi ga je poklonila princesa. Sam on je vzrok mojega potovanja, princesine smrti in rane s sulico, za katero umiram v cvetu svoje dobe.» — «Potolažite se,» pravi Topaz, «nikoli niste bili v Kabulu. Kašmirske princeze ni: njen oče je imel samo dva sina. Vi niste nikdar imeli demanta in zdravi ste, da je kaj.» — «Kako! mar

ni res, da si stal ob moji smrtni postelji v Kašmiru? Mi li nisi priznal, da si me hotel čuvati tolíkerih nezgod in si se zato pretvoril v orla, slona, lisa stega osla, lečnika in srako?» — «Mi lostni gospod, vse to se vam je sanja

lo: niti v spanju niti v budnosti nismo gospodarji svojih smili. Božja volja je bila, da vam je šla ta vrsta idej skozi glavo, da bi vam bržkone dala kak nauk, ki vam bo koristil.»

Prevel Nikolaj.

B. Szarlitt

Kako je v lekarni

Recepti in njihove skrivnosti — Pripravljanje zdravil

Lajiku se zdi sila skrivnostno vse, kar je v zvezi z zdravljenjem. Dokler je zdrav, mu je pač malo mar za zdravila, ali kadar zboli, polaga vse nadeje v zdravnika in v moč zdravil.

Redko kdo je med nami, ki ne bi kdaj čakal v lekarni na zdravila. «Za kaj je treba toliko časa čakati?» vprašuje lajik. Da bi lahko odgovorili na to vprašanje, povabimo čitatelje k obisku v «kuhinjo zdravja», — v lekarno ali apoteko. Preden pa se bomo seznanili z nje ustrojem, si oglejmo nekoliko zgodovino lekarništva.

Človek je umel že v pračevni dobi pripravljati zdravila. Današnji divji narodi nam nudijo nekako sliko tega, kako so se zdravili ljudje v davnih časih, ko je bilo vse človeštvo na podobni stopnji omike. Pri vseh neomikanih plemenih ima sila važno vlogo tako zvani «šaman», duhovnik-čarodejec, ki ni samo zdravnik duše in odvráčevalec zlih duhov, marveč tudi telesni zdravnik, ki se spozna v bolezni in ume pripravljati zdravila. Lekarniška veda se danes imenuje farmakologija, beseda, ki je narejena po grščini, kjer pomeni «farma» — čar, torej spet odsev starega pojma o čaranju in čarovniškem postopanju pri zdravljenju bolezni. Iz te prvotne «vede» se je razvila pozneje kemija, t. j. veda o prvinah in spojinah, iz katere črpa farmakologija največ svojega znanja.

Izpočetka je bilo lekarništvo neločljivo združeno z zdravniškim delom. Zdravnik je bil hkrati tudi lekarnar in je sam doma pripravljati zdravila, ki so jih morali bolniki jemati. Še danes imamo na kmetih take zdravnike. Mimo pravih učenih zdravnikov pa so delovali med ljudstvom tudi razni kvari, šarlatani, ki so zvaljali bolnike

na svoj lim in jih do dobra izrabljali, zdraveč jih na najbolj fantastične načine s vsakovrstnimi «miksturami», ki so bile po večini docela brezpomembne, včasih pa celo prav škodljive. Najimenitnejše mazače omenja tudi zgodovina. Prvo mesto med njimi gre brez dvoma proslulemu Cagliostro. Celo genijalni Theophrastus Bombastus, ki ima sicer dokaj zaslug za napredek lekarništva, se ni mogel oteti šarlatanstvu. Trdna opora mazaštva pa so bile vsekdar razne žene, ki so slovele zdaj kot čarovnice zdaj kot porodniške babice in katere so z najrazličnejšimi izdelki lastne kuhinje «pomagale» bolnikom, a najpogosteje na — oni svet.

Čim bolj so jele državne oblasti nadzorovati zdravilstvo in lekarništvo, tem bolj so se te vede približevale današnjemu stanju. V Italiji se je že v XI. stoletju ločilo zdravništvo od lekarništva, v drugih deželah pa so nastale prve lekarne v XIV. in XV. stoletju.

Že izpočetka je utegnila imeti lekarna neko skrivnostno obeležje, ki ga preprosto, v tajne pripravljanja zdravil neupeljan človek ni mogel doumeti. Sam latinski jezik, v katerem so vse etikete in napisi na steklenicah in škatlah po lekarnah, je vsekdar navdajal in še danes navdaja preprosto ljudstvo s posebnim spoštovanjem. Vsaka kemična procedura, če se opravlja v lekarni pred klientovimi očmi in še bolj, ko se vrši v ozadju, vsiljuje človeku svojevrsten dojem. Ve, da se nahaja v čarobni kuhinji, kjer se «kuha» zdravje.

Farmakologija — veda o zdravilnih sredstvih, — je sestaven del kemije in se poslužuje vseh njenih izsledkov. Lekarna je prav za prav velik kemičen

laboratorij, v katerem se izdelujejo zdravila tako, kakor veleva veda o zdravilih. Vendar pa ne gre samo za izdelovanje ali prirejanje zdravil. Lekarnar mora znati še veliko več. Tako je treba, da pozna notranje, fizične lastnosti vseh zdravil, njih učinke, njih uporabljivost pri posameznih boleznih. V malem prstu mora imeti nauk o načinu zapisovanja zdravil. Res je, da mora lekarnar izvršiti to, kar je zapisano na receptu. Ali tudi zdravnik je predvsem človek in vsak človek se lahko zmoti. Zaradi tega mora lekarnar temeljito proučiti vsak recept in se prepričati, ali je v skladu z vsemi predpisi in z znanostjo. V količkah dvomljivem primeru je njegova dolžnost, da se obrne na zdravnika. Ponekod imajo navado, da izvirnega recepta sploh ne vrnejo klijentu, marveč mu dajo le prepis.

Kaj prav za prav označuje recept? To je »predpis«, ki ga daje zdravnik lekarnarju glede zdravil, ki jih ima le-ta pripraviti. Častite čitateljice, ki imajo opraviti v kuhinji, najbolje vedo, za kaj gre. Kakor naše kuharske bukve predpisujejo, koliko moraš vzeti tega pa onega za napravo kakšne sladkosnedne kuhinjske umetnine, tako predpisuje zdravnik lekarnarju, kaj in koliko mora vzeti, da pripravi potrebno zdravilo. Vendar pa je lekarnarjeva naloga, kaj pa da, veliko težja, bolj zapletena in odgovorna. Predvsem že zaradi teže. Mnoga zdravila so v večjih količinah strupi, ki bi človeka takoj usmrtili, v silno neznatni količini pa pomagajo človeškemu telesu v boju zoper bolezen. Zato jih mora lekarnar kaj skrbno in do pičice natanko odtehtati. Če bi le za spoznanje prekoračil predpisano težo, bi utegnilo zdravilo imeti za bolnika upravičeno usodno posledico. Tudi pri mešanju raznih zdravilnih sestavin je večasi potrebna velika previdnost in ni nič čudno, če moraš dolgo čakati, da ti v »kuhinji zdravja« pripravijo zdravilo.

Zdaj pa si oglejmo, kako nastaja v lekarni zdravilo. Prvo je, da malce razgrnemo skrivnost recepta.

Kakor znano, se recepti pišejo v latinščini. Njih ime prihaja od latinske besede *recipio*. Zdravnik navadno napiše to besedo na začetku recepta v skrajšani obliki: »Rp«, kar pomeni »Recipe!« »Vzemi«. To je poziv lekarnarju, da naj vzame to, kar sledi za tem. Mimo tako zvane farmakopje

ali predpisov, ki jih ima sleherni država glede razporeditve zdravil, mora vsak recept po svoji obliki odgovorjati splošnemu predpisu. V glavnem imajo zdravniški recepti po vsem svetu enako obliko. Sestoji namreč iz treh delov, ki imajo v strokovnem svetu te-le nazive:

1. *Constituens* ali osnovna sestavina;
2. *Adjuvans* ali pomožna sestavina;
3. *Corrigens* ali popravljalna sestavina.

Vzemimo zdaj najnavadnejši primer: t. zv. *thymolovo vodo za usta*. Recept za njo mora obsegati:

1. Osnovno sestavino: *thymol*;
2. pomožno sestavino: *vinski spirit*, rektificiran;
3. popravljalno sestavino: *metino olje*.

Na koncu recepta mora biti označeno, kaj naj lekarnar stori s temi sestavnimi deli. Mora jih zmešati, vliti v primerno stekleničico in dati nanjo napis. Vse to je potrebno zaradi previdnosti, da ne bi bolnik pomotoma zavžil napačnih zdravil, kar bi imelo zanj težke posledice. Potrebo mešanja označi zdravnik z latinsko besedo »*miscere!*« ali »*zmešaj!*«; to, da ne sme pozabiti napisa na steklenici, pove beseda »*da signum!*« t. j. »daj znamenje«. Te besede se rabijo navadno v skrajšani obliki na levi strani recepta spodaj: »*M. D. S.*« (»*Misce, da signum!*«) Važno je tudi, da se označi teža ali doza te ali one sestavne snovi. To zapisuje zdravnik na desni strani recepta. V našem primeru bi bil recept naslednji:

Rp
Thymol 0.5
Vinski spirit, rektificiran 120.0
Metino olje XX (kapljic). Zmešaj in daj napis: Voda za usta.

Zdravnikov podpis.

O tretji sestavini smo rekli, da je »popravljalna«. Predpisanih 20 (XX) kapljic metinega olja ima namen, da popravi okus te vode za usta. Kako tedaj dela lekarnar? Najprej vzame predpisano mero *thymola*, ga razpusti v vinskem spiritu, doda metinega olja, zmeša in »voda za usta« je pripravljena.

Kakor smo videli, je postopanje v tem primeru kaj preprosto. Toda mnogí recepti so daleko bolj zapleteni. Ta primer nam je samo omogočil, da razumemo lekarniško proceduro. Obli-

ka recepta pa je tudi v teh primerih bistveno ista. Izpreminjajo se samo predpisi, kakršno je pač zdravilo. Drugače je pri zdravilih, ki se rabijo za zunanje drugače pri notranjih, užitnih zdravilih. Če gre za kako mažo, pri stavi zdravnik: »Zmešaj in napravi mazilo« ali po latinsko: »Misce, fiat unguentum!« — zopet skrajšano »Mfu«. Pri pilulah pa napiše: Razdeli na ena-ke doze — take in take (»Divide in tales doses«).

Zdravila se pripravljajo zadaj za glavno lekarniško sobo. V prvi sobi, tako zvani »oficina« opaziš najprej raznovrstne tehtnice. Če stopimo bližje, opazimo, da se dokaj razlikujejo od naših vsakdanjih tehtnic. Že oblike so čudne: imajo razne geometrične forme in so od sile občutljive. Posebno nas zanima tehtnica, ki je zaprta pod steklom. Ta tehtnica je izmed vseh najbolj občutljiva, namenjena za najfinejše snovi, za analitična tehtanja. Mora biti pod steklenim pokrovom, da se zavaruje pred kvarljivimi zračnimi vplivi. Na nji lahko odtehtaš tisočinko grama.

Blizu tehtnic vidimo celo vrsto možnarjev ali topičev iz raznega materiala in različne velikosti. Po večini so porcelanasti, emajlirani in stekleni. Vsak možnar ima poseben bat, ki je pri porcelanastih možnarjih tudi iz porcelana. Za izdelovanje mazil rabijo emajlirane možnarje z lesenimi tolkači. V majhnih steklenih možnarjih se izdelujejo mazila za oči. Že to nam pričuje, kako delikatna je »posoda« v »kuhinji zdravja«. V drugem prostoru se izdelujejo vsa zdravila, pri ka-

terih se uporablja jodoform, znan po neugodnem vonju. Za taka zdravila morajo biti posebne tehtnice, možnarji, karte za presipavanje praškov, da se ne bi jodoformov vonj mešal med druga zdravila.

Imamo še vse polno drugih priprav: tako n. pr. tako zvane menzurke, v katerih se zdravila razpuščajo, mešajo in filtrirajo. Imamo decimalno merilo, ki je potrebno za odmerjanje plinov. Dajlje imamo infusorke, potem celo skladišče kartam za kvartanje podobnih kartonov, ki rabijo za razdelitev praškov na doze. Kakor jih predpisuje zdravnik. Tu imaš še razne »kreden-se« s steklenicami in škatlami. V posebni sobi je tisti del lekarne, ki je prav za prav kuhinja — namreč laboratorij. Naše oči bi tu najprej opazile velik destilacijski aparat, ki čisti ali destilira vodo, zakaj znano je, da se v lekarništvu rabi samo destilirana voda, vrhu tega se tu destilirajo aromatične tekočine in nekatere vrste aromatičnega spirita. Dalje vidimo stroj za napravo mazil. Mazila se navadno izdelujejo v možnarjih, vendar morajo priti v poseben stroj, ki jih znatno boljše izpremeša nego jih more roka. Poseben stroj melje in meša rastline. Potem opaziš stroje za mešanje praškov in pudrov, za pastile itd.

Kakor v vsaki veliki kuhinji, mora biti tudi v lekarni poseben prostor, v katerem se umiva posoda, zlasti še steklenice. Tudi tu opravljajo poglavito delo stroji; zakaj steklenice morajo biti pred napolnitvijo temeljito umite.

(Iz poljščine)

Anna Pertoldova

Dresirane živali v Indiji

Opice kot igralci — Himalajski medved, plesalec in pevec —
Kače in kačarji — Indijski akrobati

Že med potjo v Indijo vam sopotniki na parniku kaj radi pripovedujejo o čudežnih in vrlo zabavnih komadih, ki jih uganjajo indijski jogini in fakirji. Če pa preživite nekaj časa med Indijci, se preverite, da Evropeci uvrščajo pod ta naziv veliko ljudi, ki sploh niso jogini ali fakirji. Indijec te ljudi natanko razločuje in jih različno imenuje. Vendar, ko ste na poti v to čudežno deželo, ne ugi-

bate o tem in si samo nestrpno želite, da bi prej ko mogoče na lastne oči spoznali to orientalsko umetnost.

Nam se je kmalu ponudila prilika, da smo videli na lastne oči zaželjene prizore. Preden smo dopotovali v Indijo, se je naš parnik ustavil v Massavi, majhnem italijanskem pristanišču na afriški obali. Komaj se je ladja zasedrila, že smo čuli iz vode okoli parnika

vpiti »hebrdaj«, klic, v katerem je jezikoslovni posluš mojega soproga razbral spačeni angleški stavek: »have a dive«, kar bi pomenilo po naše: »dajte si uprizoriti potapljanje«. Ko smo pogledali s palube, smo opazili v vodi vse polno majhnih, črnopoltnih dečkov, ki pa niso plavali, marveč so se komaj vidno gibali z nogami. Človek bi mislil, da se jim je zadnji del telesa izpremenil v plavute. Hrepeneče so zrl na palubo in vznemirjeno vzdikali omenjeno angleško spakedranko.

Izkušenejši popotniki so jim jeli metati v morje drobiž neznatne vrednosti. Dečki so se divje vrgli na vsak kos in se pulili zanj. Brž ko je kateri ujel potapljačiči se novčič, ga je pod vodo stisnil v usta; na vodi je vpil še dalje, upajoč, da bo še kaj nalovil. Namenoma smo metali novčiče dokaj daleč od dečkov, da bi padli tem globlje pod vodo, vendar se dečki niso dali motiti: splavali so brzo kakor ribe na tisto mesto, se potopili in ulovili denar. Ko so potem zlezli na obalo, so drug za drugim snemali iz ust denar in si ga polagali v — ušesa. Dvomila sem, da bi bil to prostor, ki bi se dal uporabiti za denarnico, ali pozneje, ko smo sami stopili na kopno, sem se preverila, da imajo dečki plen dobro naložen. In kam bi tudi spravili denar, ko njihova raj: ska obleka ni imela prišitih žepov in tudi sicer niso nosili na telesu niti cunje!

Tu sem se najprej na lastne oči podučila o čudni spretnosti orientancev. Posihmal me je hudo zanimalo, kaj neki bom videla še v bolj oddaljenih vzhodnih deželah.

Po prihodu v Indijo sem kmalu videla prvo tamašo — javni prizor. Dve majhni, izurjeni opici sta nudili presemetljivo predstavo: igrali sta prav za prav cel gledališki komad. Ena je predstavljala ženo. Bila je zavita v obleko kakor Indijke. Druga je igrala zločestega prepirljivega soproga, ki je grdo ravnal s svojo ženo, vpil nad njo na ves glas in jo pretopal z roko, kar je žena prenašala potrpečljivo in udano. Potlej pa je prinesel dolgo palico. Zdaj se je opica-soproga preplašila in se je tako rekoč od omedlevice zrušila na tla. Opičjak je za hip obstal in se zamišljeno zagledal v družico. Nato pa je prevdarno stopil k vaditelju, ki mu je postavil na glavo cilinder in dal uro v roko. Samec se je počasi približal

kosmati igraški. Sedel je tik nje, vzel nje roko v svojo in ji preiskal žilo kakor zdravnik, zroč pri tem na uro. Nato ji je jel masirati roke in rodbinska žaloigra je bila kmalu končana. Ko je tamaševal zažvižgal, se je oboje opic zavrtelo v divjem plesu z vratolomnimi skoki. Tako je bila predstava končana. Ko je gospodar znova pomignil, sta jeli opici, obe privezani na dolgo vrv, hoditi od gledalca do gledalca, iztezaje dolge, ozke roke po plačilo. Drobiz sta polagali v usta prav kakor dečki-potapljalci v Massavi.

To je bilo torej moje prvo srečanje s tamašavali. Tako se namreč imenuje posebna indijska kasta, ki se peča z vežbanjem raznih živali, katere potem kažejo za denar, potepaje se od hiše do hiše, od slavnosti do slavnosti, obiskujoč evropske hotele, ladje, železniške postaje. Sploh najrajši razkazujejo plodove svoje živalske šole Evropcem, ki plačujejo z rupijami, dočim dajejo indijski domačini — če sploh hočejo biti darežljivi — kak meden drobiž.

Tamašavali vežbajo po večini opice; z njimi hodijo češče tudi dresiranje kose, s katerimi uganjajo opice kaj zabavne burke. Sem ter tja imajo tudi izvežbane papige in peteline, da, tudi prepelice in podobno.

Severnoindijski tamašavali so izbori medvedariji, ki se s svojimi črnimi bhaluemi potepajo po vsej Indiji od Himalaje do Komorinskega rta, od Bombaya do Menja v Barmii.

Tak medvedar vodi s seboj črnega, dolgodlakega himalajskega bhalua na nenavadno slabi vrvi, tako da se včas! čudite, kako more toli slaba vrstica obvladati zajetno, močno žival. Bhalo pa vam je prijeten dobričina, ki ga ulove brez velikega truda in ki se nič preveč ne brani, ko ga odvedejo iz himalajske domovine v civilizirano nižavo. Tudi se kmalu nauči plesati, — veščina, ki je v omikanem svetu, kjer se često vidi evropska gospoda, zelo spoštovana in se — če jo pozna tak-le zajetni kosmatinec s Himalaje — dobro plačuje.

Sicer na se ta hrust ne nauči kdo ve koliko. Bhalu navadno samo poskakuje na vseh štirih po taktu pesmi ali bobna, potem se postavi na zadnje noge in se gunca z noge na nogo, ali pa se prav okorno vrti okoli sebe, vse to nič kaj elegantno — nu, kakor pravi medved.

Vendar smo videli v Fatehpur Sikri medveda, ki se ni samo odlikoval kot plesalec, ampak je kazal tudi nekoliko glasbene nadarjenosti. Nastopal je namreč kot pevec. Tenorist, kaj pa da, ni bil, pel pa je tako-le: Stojec na zadnjih nogah je imel sprednje šape po medvedji navadi prekrižane. Dvigal je gobec in je mrmral po taktu, ki ga je dajal medvedar z dolgo palico in z majhnim bobnom.

Himalajski medved je dobrosrčna stvarca. Ko se človeku privadi, ne stori baje niti otroku nič žalega. Pravijo pa, da ni prijetno, če se človek sreča z divjim medvedom v džungli. Tu bajda z močnimi šapami podira vse, kar mu stoji na poti.

Kako umejejo Indijci krotiti divje živali, sem videla ob neki priliki v majhnem cirkusu blizu Bombaya. Tam je na velikega, doraslega tigra skočil dvajsetleten fant in ga zajezdil čilo kako konja. Tiger ga je pustil pri miru, dasi se sicer ni držal nič kaj prijazno. Še bolj pa me je presenetilo, ko so v tigravo kletko prinesli veliko medeno skledo, ki jo imenujejo Indijci thali in na kateri servirajo riž. Hkrati s skledo so dali v kletko črnega kozla, ki se je branil z vsemi štirimi nič dobrega obetajoče družine. Ko pa je vendar moral stopiti ob bok tigru, ga je le-ta samo ošabno pogledal, nato pa sta jeli obe živali složno jesti iz iste sklede.

Tamašavalom so sorodni kačarji, krotitelji in dreserji kač, ki jih Angleži imenujejo snake charmers, Indijci pa sápválá. Med njimi je seve cela vrsta različnih specialistov. Gentleman med kačarji je kačar iz Združenih provinc, ki se ne ukvarja z različnimi drobnimi, nestrupenimi kačami, marveč kaže prave velike kobre, ki jih ume izvrstno izvežbati. Zares ima človek užitek, če gleda veliko črnozeleno kačo, kako se dviga iz koša ali lonca in se po zvoku piščalke zvija zdaj na to zdaj na ono stran, zdaj v večjih zdaj v manjših krogih, sem ter tja pa se nagloma izproži naprej, kakor da bi hotela koga pičiti.

V Bombay prihajajo taki kačarji redko, navadno le na jesen, ko je v Indiji veliko tujcev, nastopajo pa samo v najboljših hotelih ali v Cookovi pisarni ter zahtevajo obilno nagrado.

Bombayski kačarji, ki hodijo od hiše do hiše, niso baš najboljši kačji dreserji, zato pa imajo v svojih koših cele

zbirke te breznoge golazni. Sicer nosijo po največ nestrupene kače, vendar pa se morajo odlikovati bodisi po velikosti bodisi po barvi.

Navadno ima vsak veliko rumenozeleno kačo, ki je zelo gibčna in živi v velikih množinah v džunglah okoli Bombaya. Dalje nosijo s seboj po navadi majhne in ne preveč prožne kobre, — bržčas so take zbog tega, ker dobivajo v ujetništvu namenoma premalo hrane. Zanimiv je boj med mangusom in kačo, ki se ga kača rada loti, nadejajoč se mastne večerje, vendar pa po navadi postane sama žrtev. Za tak boj uporabljajo rajši majhne, nestrupene vože nego kobre; vožev je vse polno okoli bombayskih lagun.

Začetek boja je prav posebno zanimiv. Zdi se, da ni noben nasprotnik preveč bojevit: ne mangus in ne kača. Mangus se celo pretvarja, kakor da bi hotel uteči pred kačo, vendar se kmalu po bliskovito zakadi vanjo. A tudi kača ni lena: urno ovije nekajkrat svoje telo okoli mangusovega telesa. Zdi se, da je mangus odrevenel in da se ne more več ganiti; le rdeče oči mu hudobno blešče. Ni treba dolgo čakati in že se mangus spretno izvije iz kačjega objema in grize kačo v glavo ali tilnik. Čim bolj se kača brani in otrsas, bolj se mangusov gobček zarije v kačje meso; vzlic temu pa se kobra stalno odmika in mangus mora zariti šape globoko v tla, da zadrži kačo, ki se g? venomer otrsas.

Konec kobrinega boja z mangusom pa me je močno razočaral. Brž ko je kačar spoznal, da je kobra izčrpana, jo je izruval srboritemu mangusu in jo napol mrtvo vrgel nazaj v koš. Zaman smo ga nagovarjali, da naj jo ostavi mangusu, ki bo hitro končal njene muke. Izgovarjal se je, da si ne more pre-skrbeti za vsako predstavo nove kače in da ta kobra lahko vzdrži še nekaj predstav. Nič niso pomagali naši ugovori, češ, da trpinči živali.

Kačarji se mimo teh produkcij bavijo tudi s čaranjem. Predvajajo preproste, vsakdanje komade, vendar pa tako spretno, da kar ostrmiti. Najbolj priljubljena je igra s kroglicami pod lesenimi zaklopniciami. Stori, kar hočeš, ali za nič ne boš uganil, pod katero zaklopnico je kroglica, izvzemši prvo, ko ti mož sam dovoli uganiti. Nato stavi s teboj za četrt ali pol rupije, — ti se trudiš, tuhtaš, a zaman.

Takih iger in čarovnij imajo Indijci vse polno in na vseh sejnih in javnih prireditvah moraš občudovati mojstre v tem obrtu, ki jih enakih ne zmore svet. Vidiš pravo pravcato gledališče, ki ga naši cirkuški akrobati niti zdaleč ne dosežajo.

Priljubljena je n. pr. tudi tale igra: v popotni koč zapro majhnega dečka. Koš je tako velik, da si deček s težavo najde v njem mesta. Ko je zaprt, posune čarodej skozi odprtino sabljo in začne z njo nagloma zbadati na vse strani, hoteč pokazati, da utegne biti koš prazen in je torej deček bog si ga vedi po kakšnem čudežu izginil.

Marsikaterega gledalca, ki ne ve, kako se stvar dogaja in ne verjame, da bi deček izginil, stresa groza, češ, ubogi fant, koliko mora pretrpeti! Ali zadeva je bolj preprosta: koničasto sab-

ljo ravna deček sam; on jo vtika in izdira skozi odprtino. Seveda mora biti zelo spreten in izurjen, sicer bi gledalci takoj izgubili iluzijo.

Indijci so tudi izborni akrobati. Često vidiš tako bravurne produkcije, da te osupnejo. Deček se zvije v klobčič, ki ga odrasli človek vrže kvišku kakor žogo in zopet ulovi. Ob drugi priliki se je artist vlegel vznak na tla in razširil roke. Dva moža iz občinstva sta mu z bosimi nogami stopila na roke, nakar je akrobat dvignil noge kvišku, jih zataknil za tilnik in se obrnil. To je po: novil nekajkrat silno naglo in v dveh nasprotnih smereh. Trik tu ni bil mogoč. Najzanimivejše je, da je uganjal take modrije z nekako naslodo, ne meneč se za to, ali zasluži kako rupijo ali ne.

Znameniti jubileji

Sedemstoletnica lavantinske škofije

V maju je mariborska škofija obhajala sedemstoletnico svojega obstoja.

Prvotna škofija je obsegala čisto drugo ozemlje od današnjega, tako da je sedanja mariborska škofija samo po škofu, ki je prevedel premestitev, in na osnovi starih dekretov naslednica nekdanje lavantinske škofije.

Ustanovitev le-te pa je v neposredni zvezi z uvedbo in utrditvijo krščanstva na slovenskih tleh, zato zasluži kot zgodovinski pojav tudi našo pozornost.

Prodiranje krščanstva na slovensko ozemlje se je pričelo ob istem času s frankovsko-nemškim in s političnim prodiranjem. Pa kakor je slednje zgrabilo naš svet z dveh strani, s severa in z juga, tako je bilo tudi s prodiranjem krščanstva. Karel Veliki je to pravno potrdil, ko je določil dravsko črto za mejo med oglejskim patriarhatom in solnograško škofijo oziroma nadškofijo. Vsekakor pa je uspešno širjenje in utrjevanje krščanstva enako kot politično nemško prodiranje

zadrževal naval Madžarov. Le-ta pa seveda ni mogel omajati cerkvene razdelitve slovenskega ozemlja med Oglej in Solnograd. Z njo so bili v zvezi mimo verskih tudi gmotni interesi, zakaj pokristjanjeno prebivalstvo je moralo dajati cerkveno desetino.

Brez dvoma je bilo to ozemlje preobsežno za opravljanje cerkvenih funkcij tako za oglejske patriarhe, kakor za solnograjske nadškofe. Zato so si skušali pomagati na način, ki jih ni mnogo stal. Oglejski patriarhi so slovensko ozemlje upravljali po svojih arhidiakonih, solnograjski nadškofje pa so ustanovili nekaj škofij, pri čemer so si pridržali vrhovno pravno oblast nad njimi in so njihovim škofom podelili le razmeroma malo župnij, prav toliko, kolikor je bilo potrebno za njihovo vzdrževanje. Tako so škofje ostali nadškofovi pomočniki, uporabljivi tudi za druge posle, ne samo za vrhovno vodstvo podeljenih jim župnij.

Prva taka škofija je bila krška (ustanovljena leta 1071.), druga sekovska (ustanovljena leta 1218.) in tretja lavantinska, ustanovljena po papeževi odobritvi dne 10. maja 1228. Razlogi za njeno ustanovitev so bili poleg lažjega opravljanja višjepastirskih poslov globljega značaja. Kot nekakšen protest zoper obe krščanski cerkvi, katerih ena je narod pogrčevala, druga pa latinizirala, se je na jugoslovenskem ozemlju močno razširilo bogomilstvo.

jih po vzoru tedanje dobe bavili tudi z raznimi neduhovniškimi posli: bili so višji oskrbniki solnograških nadškofij, diplomati habsburških vojvod itd. V nacionalnem pogledu je bila škofija dolga stoletja docela brezposlabna.

Preokret je nastal baš v dobi, ko je cesar Jožef II. (1786) preosnoval škofije in tudi lavantinskemu škofu določil obsežnejše, škofijskemu dostojanstvu bolj primerno ozemlje. Vsej tej

STOLNA CERKEV V MARIBORU.

ki je prijalo mistično-čustveni naturi našega ljudstva. Ni bilo doma samo v Bolgariji in v Bosni ter v Srbiji, kjer so ga s silo zatirali, ampak tudi pri nas, kjer mu je latinska cerkev napovedala odločilen boj. Organ te borbe je bil tudi novi lavantinski škof.

V novo škofijo so bile vtelesene samo župnije: Št. Andraž, Labud in Dolnji Dravograd na Koroškem, Remšnik, Veliki Sv. Florijan, Sv. Peter in Sv. Martin v Sulmski dolini; torej del ozemlja, naseljenega z obmejnimi Slovenci. Sedež škofije je bil v Št. Andražu v Labudniški ali Lavantinski dolini. Škofje pa so se v prvih stolet-

reorganizaciji je služila za podlago tedanja provincialna oziroma okrožna razdelitev naših dežel. Ljubljanska škofija in goriška naslednica oglejskih patriarhov sta bili izrinjeni iz Koroške in Štajerske ter omejeni na Kranjsko, oziroma Primorsko. Južna Koroška je v zapadnem delu prišla pod Celovec (Krko), vzhodna pa, to je velikovško okrožje, pod lavantinsko škofijo, ki je na južnem Štajerskem dobila tudi celjsko okrožje, segajoče tedaj do Drave, dočim je mariborsko okrožje, ležeče severno od Drave, z graškim vred, prišlo pod graško (sekovsko) škofijo.

Celovška škofija pa je bila po svojem vodstvu skoraj čisto nemška, še bolj graška, in vendar je živelo v njih na sto tisoče Slovencev, ki so bili v dobi nastajajočega nacionalizma na nemški in na slovenski strani izpostavljeni germanizaciji. Kaj nam je rodila na Koroškem, to dobro vemo. Enaka nevarnost, in morda še hujša, je grozila Slovincem pod graško škofijo.

Tudi povečana lavantinska škofija je bila po vodstvu nemška, vendar se je kmalu jel hitreje pojavljati v njem Slovincem vsaj nekoliko naklonjen duh, zlasti odkar je prvi domačin in neplemenitaš Ignac Franc Zimmermann postal škof. Pravi narodni duh je zavladal v vodstvu, ko je leta 1846. postal lavantinski škof zaslužni Anton Martin Slomšek.

Sicer se je že tudi doslej čutila ne-prirodnost škofovskega sedeža, ki je bil po Jožefovi preureditvi v čisto obmejnem Št. Andražu. Opetovano so se delali poizkusi za njega prenos v Maribor (oziroma v Celje), s čimer v zvezi bi se morala tudi izvesti nova ureditev škofijskih mej.

To nujnost je dobro občutil zlasti Slomšek. Saj je videl, kako žalostne so bile razmere v slovenskem delu graške škofije. Tam ni bilo nikdar nobenega škofa, ki bi bil znal slovenski jezik in izza Jožefa II. je edini Kavčič, nekdanj župnik v Mariboru, kot Slovinc prišel v stolni kapitelj. V graškem duhovniškem seminarju slovensčini ni bilo mesta in med Slovence med Muro in Dravo so prihajali duhovniki, ki še moliti niso znali slovenski in so še po mnogih letih mrcvarili naš jezik. Njihov ponemčevalni vpliv je bil očividni.

Slomšek je končno premagal skrajša nepremagljive ovire ter se je le-

ta 1859. preselil iz koroškega Št. Andraža v Maribor. Na Štajerskem je svojo škofovsko oblast razširil tudi na tedanje mariborsko okrožje, s čimer se je tu končalo ponemčevalno delo graške duhovščine. Ali to nacionalno pridobitev je moral plačati s težkimi žrtvami: Koroško velikovsko okrožje je prišlo pod celovško nemško škofijo, s čimer se je tudi tu razmahnil v znatni meri ponemčevalni vpliv cerkvenega vodstva. Pa tudi vseh štajerskih Slovencev ni mogel spraviti pod svoje okrilje: vlada se je namreč tudi zdaj držala političnih okrožnih mej in je Slovence, bivajoče v graškem okrožju pustila pod graško škofijo. Tako se je nadaljevala s cerkvene strani germanizacija Slovencev, bivajočih na severni strani Kozjaka, z Lučanami kot središčem, ki nam jih je končno nacionalno in državno iztrgala.

Potemtakem je lavantinska škofija bila ustanovljena leta 1228. z nekaterimi župnijami na Koroškem in ob narodnostni meji na Štajerskem. Leta 1786. se je razširila na Koroškem in dobila je južni del svojega sedanjega ozemlja na južnem Štajerskem; temu ozemlju se je leta 1859. pridružil še severni, pri čemer pa je bila škofija izpodrinjena iz Koroške, tako da je docela izgubila svoj prvotni teritorij. — Po svetovni vojni je dobila v upravo še Mežiško dolino in Prekmurje.

V nacionalnem oziru sta torej važni letnici njene zgodovine: 1786 in 1859, ki se jima pridružuje še leto ustanovitve narodne države, ki ji je moralo razširiti upravno področje na nam pri-sojene dele celovške in somboteljske škofije.

M. R-č.

Voltaire

Ob 150 letnici smrti

Ko je Voltaire, najslavnejši pisatelj svoje dobe, dne 30. maja 1778. umrl, bi se bili nešteti njegovi oboževalci širom Evrope, jako začudili, če bi jim bil kdo rekel, da se bo 150-letnica njegove smrti obhajala tako tiho. Vendar njegova zanimiva osebnost in še zanimivejše življenje — in to dvoje bi si hoteli v prvi vrsti ogledati — zaslužita,

da se tudi »Življenje in svet« ustavi ob njima.

Rodil se je dne 21. novembra 1694. v Parizu po očetu iz uradniške, po materi iz plemiške obitelji. Vzgajali so ga jezuitje, ali uspeh vzgoje je bil v največjem nasprotju s smotrom, ki so si ga zastavili. Sploh je zanimivo, da je izšla večina francoskih prosvetljen-

cev in svobodomiselcev prav iz jezuitskih šol. Ti in slični primeri iz drugih zgodovinskih dob so kakor mrzel curek na svetlogledno vero v vsemogočnost vzgoje.

Kmalu je spoznal Voltaire tedanji državni absolutizem na lastni koži. V juniju l. 1717. so ga nedolžnega zaprli in ga držali po krivici leto dni v Bastilli, češ, da je ostra satira, ki je izšla ob smrti kralja Ludvika XIV., njegovo delo. Velik uspeh njegove žaligre «Oedipe» v naslednjem letu ni mogel iztrgati žela, ki mu ga je bila

no. Tu je našel svoj življenjski poklic: uvesti angleške prosvetljene ideje v širni svet. Vsa nešteta njegova dela: drame, romani, pesmi, letaki, modroslovne razprave, zgodovinski spisi, slovarji, — vse to mu je predvsem sredstvo v službi te življenske naloge.

Ko se je l. 1728. smel vrniti v domovino, je napisal «Pisma o Angležih» (angleška izdaja l. 1733., francoska l. 1734.). Toda francoska cenzura je knjigo zaplenila in izvode, ki so ji prišli v roke, sežgala. Bil je dolgo časa brez stalnega bivališča, l. 1735 pa je

VOLTAIRE V. SODOBNIH KARIKATURAH

dala Bastilla, pariška Glavnjača tistega časa. Tega meščanskega zelenca je upeljal njegov lahkotni stric v tedanjo nebrzdano plemiško družbo. A tu se je mož kmalu opek. Plemič, s katerim se je l. 1725. Voltaire pri pojedini spri, se je maščeval kaj neplemenito. Dal ga je po svojih služabnikih preteptati, njegovi šorodniki pa so vložili ovadbo, ki je spravila mladega, nekoliko vohravnega pisatelja znova v zapor. Ondi so ga držali sicer samo od 17. do 29. aprila l. 1726., vendar je na to sledil izgon. Občevanje v visoki družbi je Voltaira sicer navadilo neprisiljenega vedenja v teh krogih, toda dvakraten zapor je ostavil v njegovi duši za vse življenje sovraštvo do nasilja in nasilnikov.

Na Angleškem, kamor je odšel v izgnanstvo, je predrugačil svoje pravo ime Arquet v Voltaire, pri čemer je uporabil tudi prvi črki besed le lion (ta mladi). Dveletno bivanje na Angleškem, v domovini parlamentarizma in prosvetljenostnega pokreta, je bilo za Voltairovo nadaljnje življenje odločil-

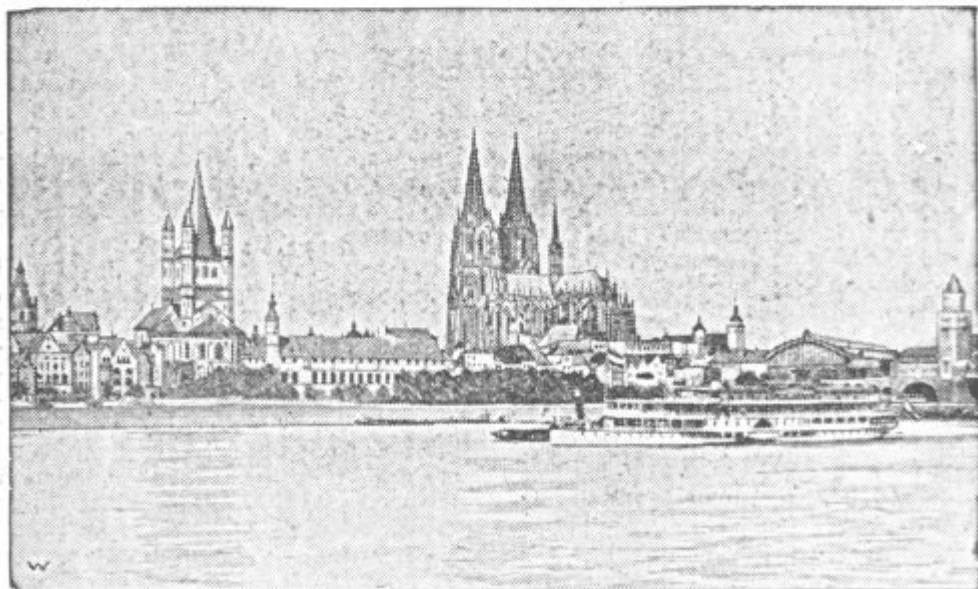
našel zaželjeno zatišje kot prijatelj in ljubimec gospe de Châtelet, duhovite, a razuzdane plemkinje. Bival je na njenem gradu Cirey. Tako razmerje ni bilo v tistih časih nenavadno. Tu je pisal številna modroslovna, naravoslovna in pesniška dela, ki so mu prinesla svetoven sloves in mnoge vnanje časti, za čimer je hrepenel že izza mladih let.

Slavljen kot prvi živeči pisatelj Evrope se je Voltaire vrnil v francosko prestolnico. V njegovem salonu se je zbirala najodličnejša družba tedanjega Pariza, samo dvorski krogi so ostali hladni. To in različne spletke zavistnih tekmecev v slovstvu so ga nagnile k temu, da je sprejel povabilo svojega častilca kralja Friderika II. in je sredi 1750. odpotoval na pruski dvor. Kljub velikim dohodkom pa se je še istega leta spustil v prepovedane denarne spekulacije, ki so prišle na dan. Razen tega se je vmešaval v diplomatske zadeve in celo zbudil sum, da vohuni v francosko korist. Vse to in končno še spori z njegovim rojakom Maupe-

tuls-om, predsednikom berlinske akademije znanosti, so privedli do preloma. Ko je kljub kralju dani obljubi natisnil satiro na svojega nasprotnika in objavil še neki spis te vrste, mu je Friderik I. 1753. »dovolil odhod«. Ves svet je spravilo pokonci pogojno zaporno povelje Friderika II., ki je dolhito Voltaira na potovanju in sicer v Frankfurtu ob Majni. Imel je namreč s seboj kraljeva pisma in pesmi, katerih objave se je kralj bal. Ko je skušal zbežati, so ga ujeli, končno pa izpustili. Voltaire se je maščeval in je objavil pod naslovom »Zasebno življenje pruskega kralja« spis, poln obrekovanja in pretiravanja. Kljub temu sta se sprta moža kmalu pobotala in si začela zopet dopisovati.

Več nadaljnjih let je prebil Voltaire po različnih manjših nemških dvorih. Potoval je v spremstvu sestre pruskega kralja po Švici in se končno l. 1758. stalno naselil na novo kupljenem gradu in posestvu Ferney blizu Ženeve. Grad si je krasno uredil in razkošno opremil. Z nezmanjšano tvorno silo je objavljaj sedaj spis za spisom; vsi ti spisi služijo poglavitnemu namenu: podkopati temeljne nauke krščanstva in zlomiti moč katoliške cerkve. Voltaire se je boril za versko strpnost in za omiljenje takrat od sile krutega kazenskega postopanja.

V zadnjih letih življenja pa je slabotni in bolehnj stavec popravil marsikaj, kar je v mladosti pokvaril. Preje skop, je postal zdaj radodaren; preje sebičen, je postal zagovornik trpečnih in preganjanih. Zlasti mu delajo čast ti-le slučaj: Protestant Jean Calas, trgovec v Toulouse-u, je imel sina, ki je prestopil v katoliško vero. Starejši sin, ki je bil nepridiprav, je baje nameraval slediti primeru mlajšega brata, a se je zaradi dolgov obesil, še preden je izvršil svojo namero. Tedaj je bil 64-letni slabotni oče osumljen, da je 28 letnega krepkega sina umoril iz verske mržnje. Verska razburjenost je videla v samomorilcu — svetnika, očeta pa so obsodili na smrt s kolesom in obsodbo tudi izvršili. Voltaire je izvedel za ta slučaj in je vzdignil svoj mogočni glas. Ob pozornosti vse Evrope je dosegel po triletnem trudu, da je bil po krivici usmrčeni oče proglašen za nedolžnega. Precej sličen je slučaj kalvinca Sirvena, čigar pokatoličena hči je pobegnila iz samostana in izvršila samomor v reki blizu očetove hiše. Ko je padel sum na očeta, je zbežal k Voltairu in ta mu je izposloval oprostilno sodbo. V slučaju plemiča de la Barre, ki je bil po krivici usmrčen s kolesom, češ, da je vrgel mostni križ v vodo, je mogel Voltaire rešiti vsaj njegovega soobdolženega prijatelja in mu priskr-

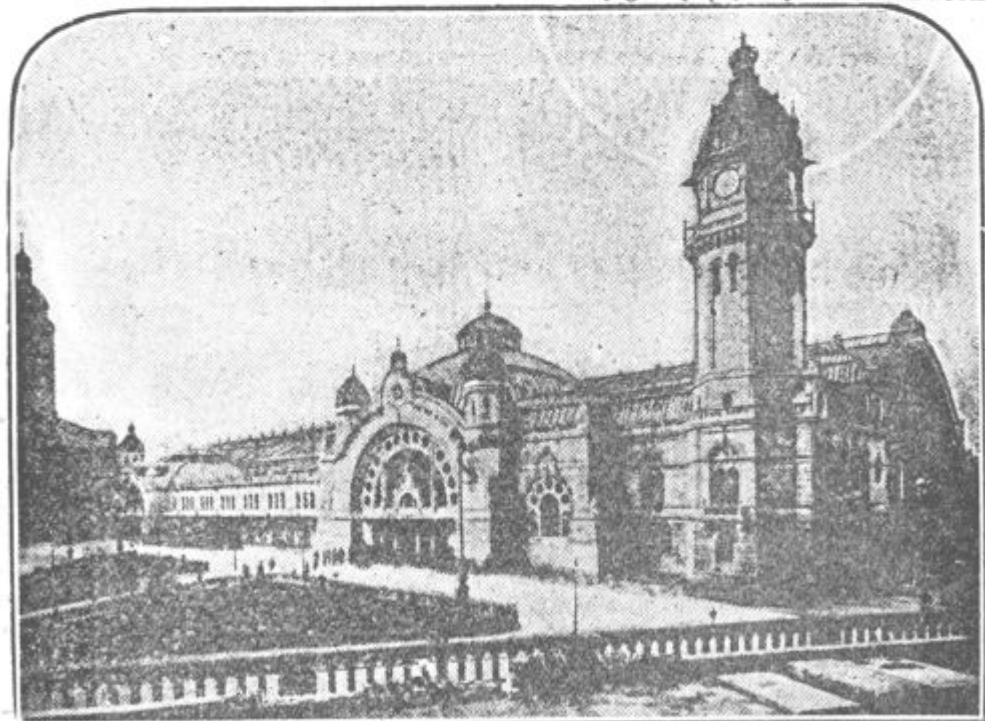

POGLED NA MESTO KÖLN

beti častniško mesto v pruski vojski. Samo delen uspeh je dosegel Voltaire v slučaju Montbaille. Staro, pijači udano mater so naši mrtvo na njenem kovčegu. Zadelo jo je kap. Ko je bila že zdavnaj pokopana, se je zbudil sum, da sta jo umorila sin in snaha. Iz popustljivosti nasproti množici so obsodili sodniki oba na smrt in sina tudi usmrtili. Snahi, ki je bila noseča, so izvršitev kazni odložili do po porodu. Medtem pa se je Voltaire zavzel za stvar in je rešil sinu čast, snahi pa tudi življenje. Ferneyjski samotar je rešil nadalje generala Lally-ja, ki so ga obsodili na smrt, češ, da je poneveril državni denar. To pa je bila samo preteveza; njegov greh je bil, da ni imel vojnega uspeha v Indiji. Voltaire ni miroval, dokler ni dosegel obnovitve procesa in oprostitve nesrečnega vojskovodje. Nesebično, a brezuspešno se je zavzemal Voltaire za kmete, tlačane samostana Saint-Claude, ki so ga prosili pomoči.

Vsa Evropa je slavila ta Voltairova dejanja. Postal je svetovalec cesarjev, kraljev, knezov in državnikov. In vendar tudi ta zadnja, najlepša njegova leta niso popolnoma brez sence. Še vedno je tajil svoje knjige, dasi je ves svet vedel, da jih je pisal on in nihče drug. Najstrupenejši nasprotnik krščanstva in katoliške cerkve je hodil k spovedi in obhajilu, hkrati pa je nadaljeval napade na njo.

Dvajset let je prebíl Voltaire v samoti. Tedaj ga pregovri nečakinja, madame Denis, ki mu je gospodinjala že izza odhoda iz Cirey-a, da bi se vrnil v Pariz. Potovanje in prihod v Pariz dne 10. februarja 1778. sta bila mogočen triumf. Številne slavnosti v Parizu in neumorna delavnost so izčrpale starčkove telesne sile. Dne 30. maja 1778. je umrl v Parizu, pokopali pa so ga natihoma v opatiji Selrières v Champagni. O njegovi smrti listi niso smeli poročati. V revolucijski dobi so prenesli njegov pepel v pariški Panthéon.

KÖLN, OSREDNJI KOLODVOR

K članku Razstava sedme svetovne velesile

Njegov spomenik ima napis:

Voltairejevim manom. Pesnik, zgovinar, filozof; dvigal je človeškega duha in ga učil, da mora biti svoboden. Branil je Calasa, Sirvena, de la Barresa in Montbaillesa, pobijal ateiste in fanatike; inspiriral strpnost, zahteval človeške pravice proti sužnosti tlačanstva.

Voltaire ni velik modroslovec, ni odkril človeškemu duhu novih potov; njegovo mesto v zgodovini človeškega duha je skromnejše. S svojim duhovitim, jasnim, lepim, vsestranskim in neumornim peresom je širil ideje drugih in je obvladoval dva rodova, Vendar se mu tudi izvirnost ne sme popolnoma odreči. Njegovo stališče nasproti krščanstvu in zlasti katoliški veri smo že označili. Toda brezbožen ni bil, marveč je bil deist, t. j. priznaval je Boga, kakor njegovi angleški vzorniki, ki so učili neko »razumno« ali »naravno« vero, zametavali pa so čudeže, dogme in razodetje. Z njimi trdi, da je Bog in vidi bistvo vere v npravnosti. Zato so ga napadali iz desne in leve, kakor vsakega, ki zavzema srednje stališče. Tudi nesmrtnosti duše ne taji, dasi v tej točki ni tako odločen in stannovit. Iz prvotnega optimizma prehaja z leti vedno bolj v pesimizem. Sploh ni bil vedno popolnoma istih misli. Tudi v politiki zavzema srednje stališče: odločno obsoja vsako nasilje, pa tudi komunistične nauke in se ogre-

va za angleške uredbe. Ko so francoski vodilni krogi odklanjali vse reforme, se je že l. 1764. izrazil, da sluti blizajoči se vihar — francosko revolucijo. Predvsem v službi njegovih prosvetljenih idej je tudi njegovo zgodovinarstvo, kjer že močno upošteva kulturno zgodovino. To velja tudi za njegova številna pesniška dela. Najslavnejše njegove pesnitve so: tragedije Brutus, Zaire, Alzire, Cezar, Mahomet, Merope, Semiramis, Rešeni Rim, Tankred; romani: Candide, L'ingénu (preprosti), proslula Pucelle, v kateri smeši Devico Orleansko; pripovedna pesnitev Henriada. Še danes so sveže njegove fine in gibke manjše pesnitve.

Nekdaj tako slavní Voltaire je postal kmalu po svoji smrti predmet preziranja, da o sovraštvu niti ne govorimo. Kakor so ga prej precenjevali, tako so ga pozneje omalovaževali. Dejstvo pa je, da je Voltaire velik, mnogostranski in duhovit pisatelj. Z njegovo ostroumnostjo pa se ne družijo nobena prava toplina srca, zato so njegovi spisi hladni, kar se neugodno čuti posebno pri pesnitvah. V znanstvenih spisih je — kakor mnogi prosvetljenci — često površen. Razen tega precej kazijo njegov značaj ničemurnost, pohlep po denarju in neodkrita srčnost. Pri njem vidimo torej mnogo solnca, a tudi mnogo sene. Po ogromnem vplivu, ki ga je imel na svoje sodobnike, pa štejemo Voltaira med najvažnejše može nove dobe.

Razstava sedme velesile v Kölnu

V Kölnu ob Renu, tretjem največjem mestu Nemčije, so prošli mesec otvorili mednarodno razstavo tiska. Razstavni prostor je ogromen: meri blizu pol milijona kvadratnih metrov, stavbe pa se vlečejo več kilometrov vzdolž Rena. Konstrukcije so iz železobetona in stekla. Krona tega stavbarstva pa je 85 m visok stolp, na katerem se blesti napis »Pressa«.

Dve leti so Nemci organizirali razstavo, ki je največja svoje vrste na svetu. Tudi v tem tiči nekaj simbolike današnjega časa: tisk ni bil še nikdar tako močan, popularen in vpliven kot danes. V njegovi službi so vse uredbe sodobnega življenja — od železnice do aeroplana, od filma do radia. Ustvar-

jajo ga nevidni možgani legijonov, na svet mu pomagajo vsi tehnični pripomočki, s katerimi razpolaga človeštvo.

Nekaj o Kölnu

Köln je med nemškimi mesti na tretjem mestu; Porenje ga smatra za svojo metropolo. Francozi in Angleži ga imenujejo Cologne. Slovenci pa mu pravimo tudi Kelmorajn. Mesto leži na obeh bregovih Rena ter ni samo na sebi nič kaj posebno slikovito. Tla, na katerih stoji, so ravna in zemlja je izredno rodovitna.

V starih časih (13. stol.) je bil Köln opasan z mogočnim obzidjem in številnimi utrdбами; v mesto se je prišlo

skozi osmero vrat, ki so bila za so-vražnika vedno zaprta. Šele v novejšem času se je mesto osvobodilo tesnega pasu na stari periferiji in se je začelo širiti na vse strani.

Köln slovi posebno po svojih divnih stavbah v romanskem slogu; z njimi je bogat kakor nobeno drugo mesto na svetu. Gotika pa je še krepkejša in kölnski dom je znan vsakemu omikanču. Ta cerkev ima svojo posebno zgodovino. Engelbert Sveti je bil sklenil zgraditi na mestu stare romanske katedrale novo stavbo. Temeljni kamen so položili l. 1248., zgradba pa je le polagoma nastajala.

V ostalem je Köln važno središče nemške veleindustrije in trgovine. Ima pa tudi znamenito univerzo. Slovencem je nekoliko znan zaradi tega, ker je bil tam marsikateri rojak, ki je moral s trebuhom za kruhom na Westfalsko. Letos se govori in piše o Kölnu po vsem kulturnem svetu v zvezi z novinsko razstavo.

V začetku je bila beseda

Odkar se človek zaveda svojega dostojanstva, ceni dar govora, ki mu posreduje sporazumevanje z bližnjo in daljno okolico. V najstarejših časih, ko je bil na svetu morda en sam jezik, je bilo ljudem sporazumevanje lahko. Toda človeštvo se je razkropilo po zemlji, ustvarilo si je razne jezike, živelo je v takih okoliščinah, da je moralo vzdrževati zveze z vsemi ljudmi. Nastala je potreba ne le po ustnih sporočilih in poizvedbah, ampak tudi po zabeležbah tega, kar je bilo in kar se godi. Že stari narodi: Asirci, Babilonci in Egipčani so iznašli posebne znamenke za to, kar so učeni ljudje lahko čitali. Sledove svojega življenja so nam ostavili v klinopisih, pisavi, ki je vrezana v opeko in kamen.

Poznejši rodovi so to metodo pisanja izpopolnili — iznašli so papirus, ki je bil praktičnejši od kamenitih tablic. Tudi pismenke so se razvile, čeprav so se posluževale še vedno slikovitih podob in kombinacij. Vse to je bilo še daleč od tiska v današnjem pomenu besede, bilo pa je kljub vsemu njegov začetek.

Kakšen je bil prvi časopis

bi morda lahko povedali Kitajci, ki so ohranili nekakšno tisku podobno listino iz 8. stoletja pr. Kr. Mi zapadnjaki smo

bili tedaj še daleč za njimi. Naš časopis se je razvil iz pisma, iz listin, ki so se prestavljale zaradi njih važnosti v tuje jezike in so v prepisih romale daleč po svetu. Takšen «tisk» je bil v srednjeveških časih skoraj izključna last samostanskih menihov. Samo oni so umeli pisati in so imeli čas izgotavljati «pisma». Pisali so nabožne knjige; knezi pa so imeli na svojih dvorih pametne učenjake, pisarje, katerih je tudi bilo malo.

Do teh dob so bili «tiski» omejeni le na peščico izbranih ljudi. Tehnika še ni nastopila svojega zmagovitega pohoda po svetu. A baš tehnika je tisto sredstvo, ki je tisk razširila in ga storila dostopnega vsem ljudem. Prvi korak v tej smeri je napravil

Nemec Gutenberg

Človeštvo ga po pravici prišteva med svoje največje veleume, njegovo iznajdbo pa med največje pridobitve vseh časov. Gutenberg je spoznal skrivnostno moč črke in sestavljenih črk, besede. Izrezal je v les prve pismenke in jih je začel odtiskavati. Prišel je s tem na svet burjo revolucije, kajti šele z njegovim nastopom se začela tisk poglabljati, širiti in izpopolnjevati. Monopol srednjeveških samostanov in dvorov izgine, civilizacija se razgiblje, Gutenberg napravi prvo tiskalnico, posname izrezane črke s črnilom in izgotovi prvi tisk. Led je prebit — pismo je postalo last splošnosti, začele so se tiskati knjige, brošure, časopisi.

Prva dvorana: Kulturna zgodovina

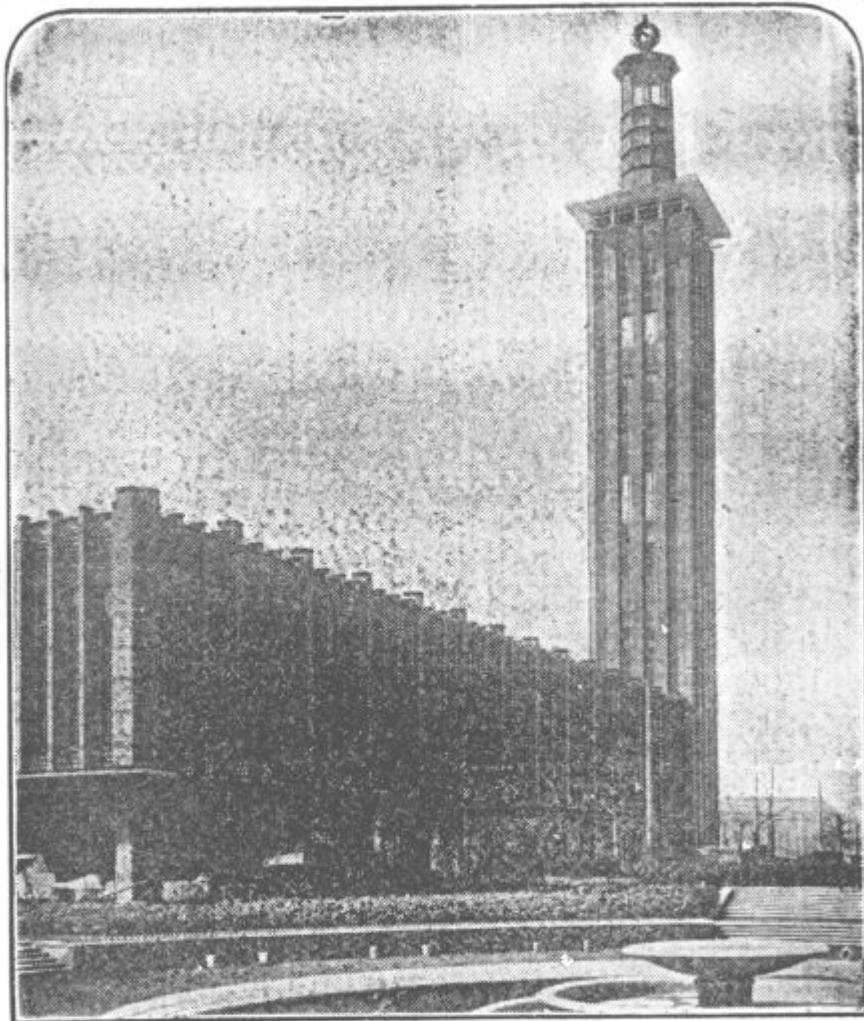
Razstava v Kölnu je organizirana razvojno. Začenja se z oddelkom za kulturno zgodovino. Naravno je, da so Nemci kot aranžerji odstopili največ prostora svojim lastnim zadevam. Sploh so na razstavi najbolj nazorno zastopane: Nemčija, Avstrija in Francija.

Prvi dve državi sta dali za razstavo na razpolago svoje bogate arhive in knjižnice. Težko bi bilo naštetih približno vse, kar vidiš v tem oddelku; zato se je treba omejiti samo na najvažnejše stvari.

Nedvomno zanimiv dokument, ki bolj ilustrira dobo kot kaj drugega, je cesarski patent iz l. 1781., s katerim se

odpravlja tlačanstvo. Sploh sta si stekla nemški cesar Friderik Veliki in sin Marije Terezije Jožef II. za svobodo tedanjega časa nevenljivih zaslug. Svobodni duh se je lahko povsod uveljavljal, ker je bil doma tudi na dvoru. Tisk je imel odprta pota, toda njegov pravi čas le še ni prišel.

de plesnih zabav. Izdali so ga na Dunaju. Listina določa, da se morajo vsi plesi »začeti najpozneje ob 9. zvečer« in da »morajo biti že ob 12. pri kraju«. Na plesih pa, veli ukaz, se morajo vsi stanovi obnašati dostojno in ne sme biti med njimi nobene razlike. Ta je bila takrat seveda zelo tehtna.

KÖLN, RAZSTAVNA PALAČA

Bolj kot kurljozitetata sta značilni dve imeni nemških listov, ki sta tudi na razstavi: »Lačni učenjak« in »Pohajkovalec«. Oba bi se morda z večjo upravičenostjo kakor tedaj smela pojaviti med časopisi i dandanašnji.

V okvir, nikakor pa ne v zgodovino tiska spada tudi neko dovoljenje gle

Še zanimivejša je dvorana z dokumenti iz francoske revolucije. Absolutizem je pestil tisk in ni nadzoroval samo tega, kar je prihajalo iz tiskarskega stroja, ampak tudi to, kar se je širilo od ust do ust. Posledica te nesvobode so bili rovarski listi, ki niso niti skrivali svojih tendenc kakor na

primer «Gazette secréte», ki je šla iz dežele v deželo in poučevala ljudi, kakšen je prav za prav obraz in duh tedanjega časa. Nazori Voltaira in Diderota so se najbolj širili potom «podzemnega tiska». Francoska revolucija je prikazana v njem zelo informativno in izčrpno. Celo v sliki. Ne manjkajo niti ilustracije, ki prikazujejo naskok na Bastillo, niti karikature Ludovika XVI. in Marije Antoinette. Spričo Voltairove obletnice je gotovo zanimiva slika, prikazujoča izstop Mirabeaua v Elizeju, kjer ga sprejema «hudič» Voltaire.

ključno z leposlovjem, «Journal des modes» z modo itd. V dobi Napoleona se je rodila posebna časopisna novost: podlistek ali feljton. Uvedel ga je francoski «Journal des Debats», ki je prvič priobčil pod črto gledališke beležke.

Sploh je napoleonska doba Kölna zelo dobro zastopana. Karikatur o Napoleonu je brez števila. Najzanimivejša med vsemi bo menda tista, ki prikazuje, kako leze Napoleon iz jajčje lupine, hudič pa se mu odkriva in pozdravlja v njem dobrega zaveznika.

S KÖLNSKE RAZSTAVE TISKA:

Redakcijska soba s slikami, ki kažejo samo del tega, kar gre vsak dan skozi urednikove močgane

Cesar Napoleon si ni podvrigel samo dežel in ljudstev, pokoril si je tudi «javno mnenje». Iz njegove dobe je razstavljen časopisni indeks; v njem so zabeleženi vsi listi, ki so te dni izhajali in vsak je imel od cesarja ali njegovega zaupnika določen delokrog. Tisk je bil podrejen vojaškemu režimu — analognemu pojavu kakor smo ga doživeli v svetovni vojni. Bile pa so le tudi nekatere izjeme.

Polagoma se začelja tisk diferencirati. «Mercure de France» se bavi iz

Cenzura

Ali si je mogoče zamisliti tisk brez cenzure? V današnji dobi prav gotovo ne! Tudi kölnska razstava se zaveda tega dejstva in je posvetila cenzuri poseben oddelek. Cenzorjev svinčnik tvori v zgodovini časopisja sploh poglavje zase. Posegal ni le v besedilo, ampak tudi v ilustrativen del tiska.

Neki list je priobčil sliko Pierrota in Kolombine. Pierrot sloni na prsih Kolombine, ki je seveda v negližeju.

To je bila pečenka za cenzorjev svinčnik! Prekrižal je negliže in ukazal, da mora slikar narisati novo, moralnejšo sliko. Morala pa je — koncem koncev — zelo raztegljiv pojem in se ravna po duhu časa — kot cenzorjev svinčnik...

Kako je sodil o «javnem mnenju» silni Metternich? Pestil je tiskovno svobodo, da so pisatelji protestirali in dostavili protest naravnost v njegove roke. Silak pa je dopis rešil s trele opazko: «Pritožba ni vredna, da bi se nanjo ozirala najvišja oblast v državi!» Tako je šla listina v arhiv — ad acta — odkoder jo je zopet izkopal današnji čas.

Uredniki na barikadah

L. 1848. je bilo za Dunaj zelo burno. Neki list javlja, da ni mogel iziti, «ker so se morali včeraj vsi uredniki boriti na barikadah». Očividno pa jim je že po enem dnevu borbe zmanjkal smodnik, kajti list je naslednjega dne zopet izšel in je tudi poslej vedno izhajal.

Tako govori na kölnski novinski razstavi preteklost in zgodovina, ni nič manj zanimiva. Prvo, o čemer si prepričan, če pogledaš današnje

svetovne liste, je dejstvo, da brez tiska ni več mogoče izhajati ne ljudstvu ne vladam. Tisk je sedel na visoki prestol demokracije in govori z vsakomur o vsem, kar ga zanima. Tu so dnevni ki, revije, strokovni časopisi, čtivo za ljudstvo, milijonske naklade, ki ustvarjajo mnenje in oblikujejo mišljenje ljudi. Angleži, Francozi, Nemci, Skandinavci, Španci, Italijani, Grki, Romuni — vsi imajo velik in močen tisk. Samo Jugoslavija je zaostala. In Bolgarija in Albanija. Rusija pa je pokazala svoje široke grudi tudi v formatu — njeni listi so danes — če si smem dovoliti primeri — po svoji vsebini in opremljenosti baš tako organični in silni kakor tisk na zapadu.

V Kölnu bo letos kakih 200 kongresov vseh strok. Predvsem seveda takih, ki se nanašajo na novinstvo in njegovo vlogo v javnem življenju. In vsakdo, ki bo obiskal to mesto, obišče tudi novinsko razstavo. Na njej bo videl, da je tisk res mogočna velesila, ki stoji po svojem bistvu nad strankami, nad vladami, da je podvržen enemu samemu gospodarju — napredku in tehniki. Množice to vidijo, spoznavajo, čislajo in zato mu tudi poklanjajo svoje zaupanje.

Slikarica Ivana Kobilca

«Vse sem hotela videti na svetu in pogledati za vsako zaveso, vedno me je gnalo naprej. Videla sem svet in življenje; bilo je lepo in polno solnca.»

Tako je zaključila slikarica Ivana Kobilca povest o svojem življenju, ko je bila pač že prekoračila šestdeseto leto, a je bila še polna moči in veselja za delo. Toliko bolj je presenetila njena smrt, ki jo je nenadno odvedla od nas dne 4. decembra 1926. V njeni izpovedi je zapopadena vsa resnica njene ga življenja, ki se jasno zrcali v umetniškem delu, kakor ga kaže posmrtna kolektivna razstava v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani.

Ivana Kobilca ni prva slovenska slikarica. Imela je več predhodnic, ki so celo tvorile jedro slikarske šole Matevža Langusa, a do lastnega umetniškega ustvarjanja se ni dvignila nobena, čeprav je bilo njihovo stremiljenje

precej resno. Ivana Kobilca pa je s čudovitim mirom in neko neznano za konitostjo izvršila svojo življensko pot. Postala je umetnica in je s svojim delom stopala v eni vrsti s svojimi moškimi vrstniki, ki so v njenem času predstavljali evropsko umetnost.

Rojena je bila 21. decembra 1862 v Ljubljani v trgovčevi rodbini. Zgodaj je pokazala svoj slikarski talent, tako da so ji starši dovolili umetniško izobrazbo na Dunaju, kar je bil po takratni meščanski morali gotovo izjemna dogodek.

Ivana Kobilca je na Dunaju s kopiranjem nastopila pot umetniškega šolanja, pa se je kmalu preselila v Monako, ki je takrat slovelo kot središče moderne umetnosti. Tam je sprva v Erdeltovi šoli na akademiji slikala študije po modelu; psihološko so izredno poglobljene in se v njih kaže topli odnosaj umetnice do predmeta. Oblikov

na stran je popolnoma v skladu s takratnimi zahtevami akademije, vse mnogoštevilne glave in genri so izvršeni v temnih barvah, brez ozira na efekte luči. A Monakovo je takrat posedovalo tudi mlado generacijo slikarjev, ki so krenili na nova pota in njihovim stremljenjem se je kmalu pridružila Ivana Kobilca. Slikala je takrat skupaj s Ferdinandom Veselom in je od nje prejela prve moderne vplive. Njen realizem postaja dosleden tudi v sredstvih, kakor je bil doslej v predmetu in tako nastanejo »Likarice«, genre, ki je slikan v svetlih barvah, s prirodno razsvetljavo. V počitnicah nastanejo v monakovskih letih študije v prosti naravi, dva mala pleinairja iz Ilirske Bistrice in dve veliki kompoziciji v

uspeh in bila odlikovana; kot slikarica je v Parizu sledila zmernejši mlajši struji, kar je gotovo pripisovati vplivu Puvisa de Chavannesa, s katerim je mnogo občevala. Tu in v Barbizonu je slikala v prosti naravi in ustvarila nekaj dovršenih del.

Po vrnitvi v domovino je sledila Ivana Kobilca pozivu v Sarajevo, kjer je slikala za jezuitsko in protestantsko cerkev. V tem času je portretirala škofa Strossmayerja (1899), v njenem ostalem delu pa se zrcali ponoven interes za genre, ki dobiva sedaj močno narodopisno primes. Po Strossmayerjevem naročilu je naslikala 1902—03 veliko kompozicijo »Slovenija se klanja Ljubljani« za mestno zbornico. V Ljubljani je zdržala eno leto, 1904, ko je bila učiteljica risanja na višji dekliški šoli, potem pa je odšla v Berlin, kjer sta živeli prijateljici, slikarici Rosa Pfäffinger in Käthe Kollwitz. Vse do leta 1914. je slikala portrete in cvetlična tihožitja, v katerih se kaže fino razumevanje za subtilno življenje predmeta in formalna dozorelost. Ivana Kobilca je v tem času dosegla za ključek svojega formalnega razvoja. Njeno delo ji je prineslo že v mladosti mnogo priznanja in ko se je l. 1914. vrnila v domovino, je bila v tujini priznana umetnica, ki je doma ustvarjala do svoje smrti mnoga dela, med njimi odlične portrete in veliko številno cvetličnih tihožitij. Njeno življenjsko delo pa je v celoti spoznala domovina šele na sedanji posmrtni kolektivni razstavi.

Ivana Kobilca je bila izrazita umetniška osebnost, ki se ni zadovoljila s slikarskim znanjem, katero si je razmeroma zgodaj prisvojila. Njena težnja je bila spoznanje in ta jo je privedla v samostojno iskanje umetniške poti. Zato cenimo v njenem delu ono jasno osebno razvojno potezo, ki daje slikarici pečat samostojne umetnice, njenim delom pa nadčasovno vrednost. V neumornem delu je Ivana Kobilca ustvarila izredno veliko število del, ki se nahajajo po večini v Ljubljani in v Sloveniji, mnogo pa jih je v zasebni lasti v Berlinu, v Zagrebu, v Sarajevu. V glavnem so to oljni portreti in tihožitja ter kompozicije samostojna krajina je izjema. Ivana Kobilca pa je bila tudi pravi mojster pastela, o čimer pričajo portreti iz monakovske dobe in iz časa, ki ji je sledil. V Berlinu je rada slikala miniaturne portrete, dočim je

SLIKARICA IVANA KOBILCA

Podbrezju: »Poletje« in »V lopti«. Obe sliki sta zrel plod novega slikarskega programa, polni živga, naravnega zelenja, brez črnih senc, a tudi brez direktnega solnca, kakor so ga slikali impresionisti.

Ivana Kobilca je v svojem neutrudljivem umetniškem stremljenju obiskala tudi Pariz, kamor je poslala leta 1891. svoje »Likarice« in »Poletje« na razstavo v Salon. Imela je z njima

njena risarska zapuščina majhna; glavno težišče njenega razvoja je pač v slikarstvu, kateremu se je posvetila z vsemi svojimi tvornimi močmi.

Umetniška revolucija se je v delu Ivane Kobilce izvršila brez ekstremnih poskusov, zato pa ni manj logična in globoka. Gnalo jo je pristno umetni-

ško čustvo začudenja nad naravo, kar je znamenje njene neobičajne svežine in duševne moči. Zato bo njena umetniška zapuščina vedno cenjen del modernih stremeljenj slovenskega slikarstva, cenjena še posebno zato, ker je delo naše prve žene-umetnice. M.

V TUDOLI KARAGORGEVEM KRAJU

V srcu Šumadije — Na grobu Črnega Jurija in kralja Petra

Tolikokrat se omenja in vendar so bili med nami celo Beograjčani, ki še niso videli izhodišča nove srbske zgodovine. Zato nas je tembolj mikala. Na pot nam je bilo dano lepo solnce, še več pa smo si od toli krasne nedelje obetali. Avto je držal po kaldrmi beograjskega predmestja in zapuščal za sabo nizke hiše po obronkih hriba, zakrivljene ulice, bazarsko kričeče štacune in zaprašene mesarije. Po cesti so vrveli vozovi in periferijska dekleta s pospanimi pogledi. Kmalu so se hiše tako razredčile, da je ostala samo velika zelena plan in bela cesta na nji. Tik pred nami je bila Avala. Na desno savska ravan tja proti Šabcu, daleč onstran Avale moravska stran. Pred nami šumadijski griči. Spomnil sem se Gjüre Jakšića:

Savu, Mlavu i Moravu
prelazeći ja
tebe sam se zaželeo...

Obrnili smo hrbet Avali in se po cesti, ki je bila še nedavno zgrajena, dvigali višje v hribe ali spuščali v doline. Pokrajina je mestoma spominjala na vzhodno Štajersko, toda brez vinogradov. Tu in tam smo švigili mimo pašnikov s čredami drobnice in s patrijarhalnim pastirjem. Vasi so redke. Poredkoma nam je prišel naproti kak voz ali skupina kmetov. Zemlja je ponekod gozdnata, drugje pa so njive in senožeti. Krasni pašniki. Pastirska, krotka dežela. Težko si misliš, da so še pred 100 leti hodili tod turški vojniki. Takrat je bilo tu dokaj drugače:

veliko gozdov, daleč od glavnih cest pa selišča poljedelcev in pastirjev, gnezdišča hajdukov in svet pravljicne balkanske romantike.

V teh krajih se je pred sto leti trudoma oblikovala srbska država. Blizu toč je često jezdil knez Miloš Obrenović, trgovec z živino, ki ni umel ne brati ne pisati, a je vendar vodil državne posle avtonomne Srbije in kazal novi državi pot, po kateri se je razvijala v vedno večjo svobodo in k vidnemu napredku.

Kakšna izpremema v enem stoletju!

Kje so danes meje države, ki se je razvila okoli tega jedra?!

— Naše države niso ustvarili kmetje-poljedelci, — je razlagal srbski tovariš. — Kmet, ki orje grudo, nima dovolj socialnega čuta. Nje ustvaritelj in prvi uporniki so bili obrtniki in živinorejci, ki so se mnogo gibali po svetu, zahajali na sejme in se pri kupčevanju urili v pogajanjih, v barantanju, v izsiljevanju, v prepričevanju drugih, — samih političnih lastnostih.

In ves čas, ko sem se mudil na šumadijskih tleh, sem moral misliti na te obrtnike in pastirje, ki so umeli tako večje izrabiti vse politične zapletljaje v turški državi in organizirati upore, iz katerih je naposled izšla svobodna Srbija, poznejša osvobodnica starega Kosova in Piemont jugoslovanske države.

Kakšna inteligenca ob nobeni izobrazbi!

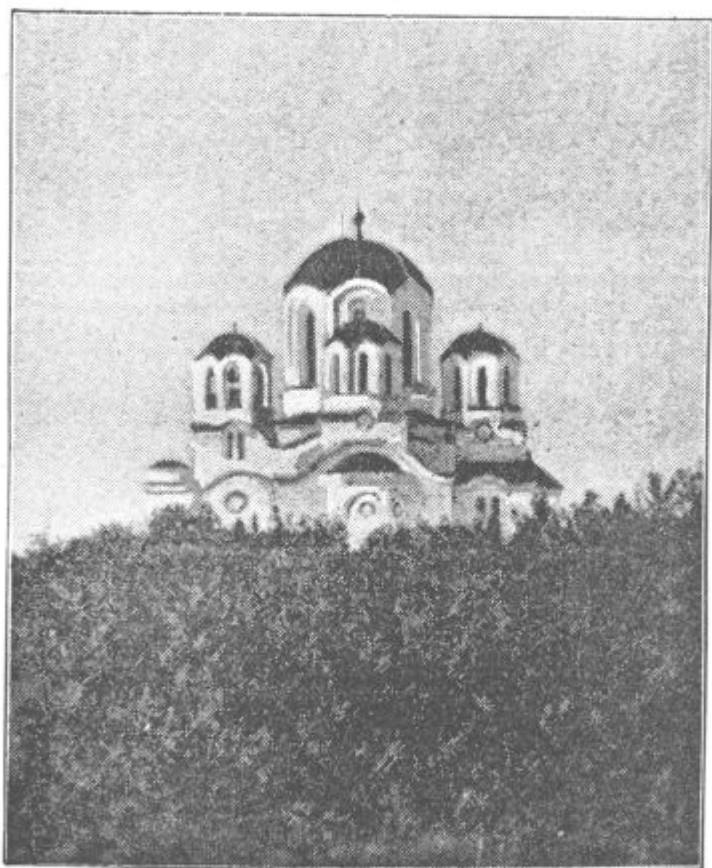
Ustavili smo se v Mladenovcu, neznančni «palanki», veliki kakor kak naš

srednji trg. Na hribčku je pravoslavna cerkev, spodaj pa kopica dokaj ne pravilno razmetanih hiš, — po večini pritličnih. Glavna ulica ima trgovine, gostilne, kaldrmo, šetališče z gospodičnami, z otroškimi vozički. Civilizacija, Gostilna, v kateri so nam posregli s sirom s kajmakom in čebulo, z jagnetino in z dobrim šumadijskim vinom, je kakor vsaka naša trška gostilna. Poseda se zunaj ob pogrnenih mizah, domača gospoda pije vino ali

mo, je hodila med ranjenci prekrasna Francozinja, bolniška sestra neke pomožne misije. Nam razcapanim in izmučenim se je videla kakor prikazen z drugega, lepšega sveta... Še zdaj vidim to sliko živo pred sabo... je pravil nekdanji član srbske vojske.

Kraj je idiličen, miren, prikupen.

— Živimo zadovoljno — nam je pravil star pravoslavni svečenik. — Ljudje so se poboljšali, radi zahajajo

OPLENAC, zadužbina kralja Petra

«tursko», mimo hodijo dame in kmetje, — nekateri v samih cunjah, z beodo na trdih obrazih. Spomniš se vojne, vsega neskončnega trpljenja in — sedanje politike.

— Med vojno smo ležali v Mladencu kar na ulicah. Vse je bilo zabasano z vojaštvom. Celo ranjenci so ječali na prostem. Tu, kjer zdaj pije

v cerkev in žive npravno. Izmed 150 otrok jih je le 5 nezakonskih.

— Veliko dece imate! —

Skakljala je okoli nas in se igrala na ulici, kamorkoli si pogledal.

— Imamo, hvala Bogu. Pa je treba. Pri nas zdaj vse govori o Italiji. Ni še dolgo, kar smo tako govorili o Avstriji. Zdaj je ni več...

Prisedel je naš slovenski rojak. Mladenovski zdravnik. Kako mu je? Vživilja se, in kdor se vživi, je zado voljen. Morda celo bolj nego med našimi ljudmi. Šumadijci so dobri in v nekem pogledu vitežki. Pametno ljudstvo, ki še veliko da na svoj pregovor:

Sve za obraz (čast), a obraz ni za što!

V mestu je tovarna za mesenine, ki izdeluje slovečo mladenovsko salamo. Za socialne probleme se ljudje kaj malo brigajo, dasi so sicer dobri politiki. Toda politika je barantanje, kupčevanje, «nadmudrivanje»...

Za Mladenovcem se začno kraji, ki jih ne pozabiš zlahka. Pokrajina je čudovito zelena. Ni ga mesta, ki ne bi bilo obdelano. Avto drči po beli cesti, dviga prah in skozi to nadlego se nam ljubko smehljajo krasne njive, bujni travniki, vsa lahno vzvalovana, mila, prijetna pokrajina z intenzivno modrimi planinami na obzorju.

Že se bližamo Topoli. Oplenac, zadušbina kralja Petra, vstaja na hribu. In zdi se nam, kakor da bi nas pozdravljala dobra vila Radojla, raja joča po zeleni trati.

Zelene se trave, solnce pripeka in bela, bizantsko-starosrbska cerkev se dviga na hribu in kraljuje nad vso pokrajino, nad pokrajino Črnega Jurja, nad srcem Šumadije.

Kaj je tu — na zemlji, v zraku, v ljudeh, v vseh stvareh, — da čutiš neko posebno silo in vero?

Kmalu se ustavi avto pred velikimi vratmi sredi griča. Kraljevska straža uraduje. Ko so formalnosti opravljene, zdrčimo po cesti med sadnim drevjem na vrh hriba, kjer je pritlična vila za dvorne uslužbenke in nekaj korakov zgoraj cerkev.

Dviga se na vrhu kakor da bi bila prenešana iz davne preteklosti, iz pozabljenih časov, iz legendarnega sveta; vstaja bela in čista iz šumadijskih trat in gozdov in govori o stari Srbiji, o zlivanju paganskega duha in grško-bizantskega kršćanstva, o svetem Savi, o Lazarjevem nebeškem carstvu, o zveličanju in pokoju po mučnem življenju, po težkih, krvavih bojih.

Vstopimo vanje in — obstanemo. Na znotraj je še vsa v delu. Že so izgotovljani nekateri mozaiki in freske, drugod še čakajo gole stene mojstrov.

— Prav jutri se bo obnovilo delo — nam pojasni star cerkovnik, ki varuje grobove Karagorgjevičev.

— Kdo izvršuje ta dela?

Tuji mojstri. Ruski umetniki so napravili posnetke podob v starih monastirih. Nemci pa jih izvršujejo v cerkvi.

Kadar bo dovršena, bo mogočna priča združitve nacionalnega in verskega duha. Človek, ki količkaj pozna umetnost 13. stoletja, se čudi, kakšne umetnike so imeli v starih srbskih samostanih, v zadušbinah legendarnih kraljev in junakov, ki so ostavili narodu svoja velika dela in še večjo vero v svobodo, — vero, ki je preživela v narodovem srcu štiri črna stoletja...

Iz cerkve se spustimo v kripto. Dolge stene so vse pokrite z venci. Na pročelju se blišči marmornata plošča.

— Tam — le je grob kralja Petra — pravi stari »čiča« — in ti venci veljajo njemu...

Grob kralja Petra

Ni treba čutiti dinastične gorečnosti in monarhističnega zanosa niti biti čuvstven patriot — ali na tem mestu se ti vsili misel:

— Glej, prav je, da si doživel to dobo in vedi, da stojiš ob grobu velikega moža, ki je predstavitelj čudovitega gibanja zgodovinskih sil.

Njegov ded, preprost sin te zemlje, je jel zbirati upornike. Kralj Peter pa je dokončno osvobodil vse srbske dežele in združil z njimi hrvaško in slovensko zemljo, da se v novi državi izoblikuje nova bodočnost dotihmal slabih, razdeljenih, v širni Evropi malo pomembnih jugoslovenskih rodov. Kdo

ve, kakšne možnosti so zapredene v delu, ki ga predstavlja kralj Osvoboditelj? Kdo bi lahko slutil ob smrti prvega glavarja upornih duhov te zemlje — Črnega Jurija, da bo iz njegovega kroga izšel širok krog sedanje Jugoslavi-je?!

Tajinstveni so kolobarji na motnih vodah zgodovine...

Med venci in pod marmorjem leže člani Karagjorgjevega rodu. In večna luč brli ondi, kjer spi smrtni sen prvi kralj ujedinjenih Jugoslovenov.

Kamorkoli bo krenila zgodovina, — to mesto bo vsem časom govorilo o njeni slavni postaji.

Zunaj pa je sijalo solnce — pomladno, veselo solnce in odpiral se je širok razgled na šumadijsko pokrajino. Tu vidiš, da leži Topola nekako v kotlini in iz nje se razhajajo na vse strani venci hribov. Po teh kribih so utegnili biti v časih Črnega Jurija med silnimi šumami široki pašniki, kjer so se pasle neštete črede. In iz kotline, kjer je domoval sodar in živinorejec Crni Jurij, bogat človek in brihtna glava, ki je dobro vedel, zakaj mora Srb mrziti Turke, so se razšli po vseh okoliških hribih valovi upora. In vse se je odigralo za hrbtom turških paš in njihovih podrepnikov, za belimi osmanskimi cestami.

Ko stojiš na Oplencu, čutiš, da je iz te zemlje morala iziti neka sila. In duševni pogled ti zasleduje prve kolobarje, ki so se tu razvili.

Spustili smo se v Topolo.

— Evo, tam — le cerkev, ki jo je dal zgraditi Karagjorgje in v kateri je njegov grob.

Skrita je med zelene drevesne krošnje in obdana z nizkim zidom. Na zunaj in na znotraj je preprosta, kakor je bil on sam, njegovi ljudje, vsa njegova zemlja.

In glej, pri vratih v cerkvi je ograjen grob in na njem visi en sam posušen venec. Nad grobom je neka preprosta, okorna roka vklesala v kamen črke, ki v ortografiji preprostih ljudi pravijo: Bratje, ta grob krije ostanke našega vodje, ki je osvobodil Srbe in osnoval Srbijo...

In nič več.

V cerkvi je tiho. Na starem ikonostasu so še nekoliko obledele slike; obrneš list v starinskem evangeliju na podstavku pred ikonostasom in papir zadi-

ši po davnih legendah, po veri minulih rodov...

S posebnim čuvstvom zapustiš cerkev Črnega Jurija.

— Ta-le hiša je bila Voždov prvi korak.

Zanemarjena stoji v solncu in rari ljudi leno poseda pred njo.

— Tam zadaj je bila prva vojašnica njegovih vstašev.

Se bolj zanemarjeno poslopje, ki se bo kmalu porušilo.

— Premalo zgodovinskega čuta imate! — pravim srbskemu znancu.

Nasmeh je bil odgovor. A strpen, prizanesljiv nasmeh.

Se bo, še. Mladi smo še!

Zamikalo nas je v »Pozorišno kafano«, odkoder se je čula godba. In ni nam bilo žal. Tu, na vrtu hiše, ki je bila nekoč last Črnega Jurija in v kateri je še klet izza časov, ko je Karagjorgje v nji izdeloval sode, smo preživeli najlepše ure v Topoli. Zbrali so se topolski mladeniči in so svirali in peli. Ljubko so se glasile na Voždovem vrtu njihove zdaj vesele, zdaj melanholične pesmi. Solnce je razkošno obsevalo zelene trate, v daljavi se je modril Rudnik, gora hajdukov. In prihajala nam je opojnost od tega lepega dne, od sugestivnih pesmi, ki so nam obujale zašle čase in govorila o deželi Prvega Ustanka.

Domačin srednjih let je stopil pred nas in deklamiral boljše od marsikatega igralca pesem o vojni, v katero so ostali vpleli petje in sviranje. Potem so nam pokazali oder, na katerem včasih nastopajo in igrajo rodoljubne komade.

Karagjorgjev kraj se tudi prosvetno prebuja!

Težko nam je bilo slovo od teh dobrih, preprostih ljudi. Neradi smo jih zapustili. Njichovega petja ne pozabimo in ne solnčnega popoldneva na vrtu Črnega Jurija.

A že se je niža večer. Odpeljali smo se po topolski cesti mimo preprostih hiš tja proti Mladenovcu. Večerno solnce je dajalo ljubki pokrajini vse polno novih odtenkov. Lepa sl, dežela junakov!

Mimo nas je privozil krasen avto. Kralj Aleksander se je vračal z nedeljskega izleta v svojo villo pod Oplencem.

Bruno Herzi

Kaj je hipnoza in kako jo uporabljamo

Malo zgodovine

Pojavi hipnoze so znani že od pamtiveka, uporabljala pa se je pod različnimi imeni. Več tisoč let se poslužuje hipnoze neka indijska verska ločina, ki jo imenuje »joga spanje«. Slični pojavi v egiptskih in grških templjih so tudi v zvezi s hipnozo. Mnogi učenjaki mislijo, da so razni čudeži, o katerih pripovedujejo stare knjige, pojavi hipnoze in sugestije. V srednjem veku so nekatere verske ločine večje izrabljale hipnozo za svoje posebne smotre, tako n. pr. »Rosenkreuzerji«.

Smotreno proučujejo hipnozo stoprav v poslednjih petdesetih letih. Hipnotično

stanje je podrobno opisal že doktor Anton Mesmer (1734-1815). Le-ta je razlagal te pojave kot »živalski magnetizem«, to se pravi: iz živega človeškega telesa izhajajo fluidni žarki, ki lahko človeka uspavajo in delujejo blagodejno na neke bolezenske izpremembe v organih (Mesmerizem). Portugalski duhovnik Faria je prvi odkril podobnost hipnoze s »somnambulizmom«, snohojo, smatrajoč, da je važen pogoj za hipnozo sugestija. L. 1841. je v Manchestru na Angleškem Švicar Lafontaine prvi javno izvedel nekoliko zabavnih poizkusov s hipnozo. Lafontaine je držal nekaterim osebam pred očmi svetel predmet in jih je z gledanjem tako

IVANA KOBILCA: POLETJE NA VRTU

Kaj je hipnoza?

utrudil, da so zaspale. Med umetno povzročenim spanjem jim je narekoval razne vloge. (Tako jim je n. pr. sugeriral, da so živali in podobno — prav kakor počenjajo še danes razni potujoči artisti-hipnotizerji). Njegovim predstavam je prisostvoval ondotni ranocelnik James Braid, ki je pozneje posnemal Lafontainove poizkuse in se je tako podrobneje seznanil s pojavi hipnoze. Preveril se je, da ne gre za tajinstvene sile hipnotizerja, marveč za navadno fiziološko stanje — namreč za utrujenost čutila (vida). Saj vemo iz vsakdanjega življenja, da nas uspava vse, kar enolično deluje na nas: enolično gibanje železnškega kolesa, enolično kapljanje dežja, mol-toni v glasbi in podobno. To vedo matere, ki z enoličnim glasom in kretinjami uspavajo otroka. Smatra se, da je James Braid prvi uporabil za to vrsto spanja izraz hipnoza in sicer po grški besedi »ho hipnos«, ki pomeni san.

Moderno proučevanje hipnoze je osnoval dr. Libeault, ki je živel kot zdravnik v neki majhni vasi pri Nancyju na Francoskem. Dr. Libeault in profesor Bernheim sta osnovala tako zvano nancyško šolo (staro nancyško šolo za razliko od nove nancyške šole E. Coueja). Nji nasproti je bila pariška šola, ki jo je osnoval prof. Charcot. Med obema šolama je bil ta razloček, da je nancyška pojasnjevala hipnozo po vsakdanjih normalnih dogodkih, medtem ko je pariška videla v nji bolezenski (patološki) pojav, ker je jemala somnambulizem in čutno varko (halucinacijo) za podlago pri opazovanju hipnotičnih pojavov. Potem takem bi bila hipnoza umetno povzročena histerija, nazor, ki je že zdavnaj ovržen.

Od l. 1890. so se bavili s hipnozo mnogi svetovno znani učenjaki na Nemškem, v Švici, v Angliji in Ameriki. Med strogimi raziskovalci teh pojavov so se odlikovali prof. Oskar Vogt, Forel, Moll, Bleuer, Veerstrand, Hirschlauff, Krafft Ebing, v novešem času pa profesor medicine v Halle-u dr. Maks Kauffmann. Le-ta se zlasti peča s tako zvano narko-hipnozo, to se pravi: s hipnozo z umetnim uspavanjem ali narkozo. Tako je dosegel z lahko narkozo hipnotično stanje tudi pri osebah, ki jih niso mogli hipnotizirati na navaden način.

Že od l. 1900. priznavajo hipnozo kot samostojno znanstveno panogo. Danes se v vseh deželah uporablja kot pomožno sredstvo v medicini in v vzgoji.

Po tem kratkem zgodovinskem pregledu se malce pomudimo pri samih hipnozi. Malo je čitateljev, ki ne bi že prisostvovali poizkusom kakega artista-hipnotizerja. In sigurno so se ob pogledu na hipnotizirano osebo vpraševali: Kakšno je pač to čisto svojevrstno telesno in duševno stanje človeka? Hipnotiziranec po večini sedi ali leži na divanu; med lažičnimi hipnotizerji pa so tudi taki, ki — ne poznavajoč dovolj človeškega organizma — hipnotizirajo stoječo osebo. — Kaj vidimo na hipnotizirani osebi? Drži se nekam medlo, oči so zaprte, nič se ne zmeni za dogodke izven samega sebe. Po tej sliki smemo soditi, da je hipnotično stanje podobno stanju normalnega spanja — od tod tudi ime. S sigurnostjo lahko trdimo, da se hipnotizirana oseba ne nahaja v stanju navadne (budne) zavesti. To stanje spanja pa nikakor ni pri vsaki osebi enako globoko. Nekateri dele hipnozo v tri stopnje: 1. *letargijo* (medlost), 2. *katalepso* (udje postanejo negibljivi) in 3. *somnambulizem* (globoki sen, v katerem hipnotizirana oseba skoraj kakor avtomat izvrši vse, kar veleva eksperimentator, razen kar nasprotuje njenim etičnim in moralnim načelom).

Pri vseh hipnotičnih stanjih pa je enako to, da se hipnotizirana oseba odziva ukažu osebe, ki jo je hipnotizirala. Potemtakem obstoji odnos med hipnotizerjem in hipnotizirancem, oziroma duševni odnos nenavadne vrste. Ta odnos je že podrobno proučen in ga strokovnjaki imenujejo hipnotičen raport.

Vrtno se k osebi, ki mirno sedi v naslanjaču kakor da bi spala. Hipnotizer ji dvigne roko in veli: »Vaša roka bo ostala v tem položaju nepremična. Ta poizkus se lahko vrši v hipnozi tudi z ostalimi deli telesa in z več hkrati. Lahko se tudi celo telo stori nepremično, poizkus, ki ga često vidiš na produkcijah raznih potujočih hipnotizerjev in ki bi ga morale naše zdravstvene oblasti zabraniti, ker je škodljiv. — Nadalje vidimo, da lahko hipnotizer počasi z besedami izzove pri hipnotizirancu zdehanje, smeh, kašelj, kretanje rok ali prsta; to kretanje hipnotiziranec avtomatično ponavlja, dokler hipnotizer ne dá znamenja, da je dovolj. Hipnotizer lahko vpliva tudi na razne vrste občutja: na dotik, na pritisk, na temperaturo, bolečino itd. V globlji hipnozi se često

zgodi, da hipnotiziranec občuti dotik in bolečine, ne da bi mu eksperimentator posebej velel. Za vzbujanje neobčutljivosti (anestezije) je potrebno daljše hipnotično stanje nego za razne kretnje. V tem globokem stanju lahko hipnotizer veli hipnotizirancu, da je pohištvo čisto zeleno, obrazi prisotnih pa da so črni. Medij bo prepoznal vsakega navzočega, vendar ga bo videl čisto črnega, a pohištvo mu bo zeleno. Seveda take sugestije se lahko dajejo v raznih inačicah in vedno uspešno. Torej v tem primeru nikakor ne gre za neko izredno hipnotizerjevo moč, marveč zgolj za okolnost, da hipnotiziranec v izjemnem stanju izgubi možnost kritičnega presojanja in slepo verjame vsemu, kar mu pravi hipnotizer. Podobno se dogaja tudi v navadnem spanju: takrat vsak človek veruje v vse, kar doživlja, čeprav to nasprotuje njegovi naobrazbi itd. To pa zbog tega, ker tudi v hipnozi delujejo ti isti duševni procesi, ki smo jih opisali v članku »Sugestija v vsakdanjem življenju«^{*}). Hipnotizer lahko n. pr. veli subjektu, pokazujejo mu kak rdeč predmet: »Te barve ne morete spoznati, že vam izginja izpred oči, ni je več!« V takih primerih vidi hipnotiziranec po večini vse rdeče predmete kot brezbarvne.

Kako daleč sega hipnoza

Tako smo prišli na področje »varke čutil«. V hipnozi se lahko hipnotiziranec svet docela izpremeni. Tako se n. pr. lahko veli subjektu, da imajo vsi ljudje rdeče brade, da ta ali oni izmed navzočih snema svojo glavo, jo polaga na tla ali da imajo vse glave rogovje itd. Tukaj gre za tako zvane iluzije ali privide. Prava opazovanja se v subjektovi domišljiji čisto izprevržejo. O bojazljivih osebah vemo, da vidijo na samotni ponočni poti ali v kakih temnih prostorih razne prikazni, ki pa obstoje samo v njihovi domišljiji. Nastajajo pod uplivom samote in teme z avtosugestijo, dočim jih v hipnozi izziva hipnotizerjeva beseda. Delovanje domišljije na zaznavanje vnanjega sveta se lahko tudi znatno povečaš. Mimo prividov se utegnejo tudi izpremeniti opazovanja, tako da subjekt vidi, sliši in čuti marsikaj, kar se sploh ne ujema z vnanjimi dogodki in predmeti.

Tako hipnotizer veli hipnotizirani osebi: »Glejte, ondile tečeta dve miški!«

Oči se mu brž obrnejo v tisto smer in ju iščejo; vidi ju, a samo v domišljiji. Hipnotiziranec tudi gladi psa, ki ga ima baje v naročju, v resnici pa gladi zrak. Če mu hipnotizer reče, da pride čez pet minut njegov brat, bo hipnotiziranec čez pet minut res pozdravljaj brata. To je eden najzanimivejših pojavov sugestije. Imenuje se posthipnoza. Posthipnotične sugestije se izvršujejo v določenem času ali na določeno znamenje. N. pr. »Jutri ob šestih zvečer mi prinesete rožo!« veli hipnotizer. Natanko ob istem času bo hipnotiziranec izvršil ta ukaz. Po večini se taki hipnotiziranci ne spominjajo tega dejanja in ne vedo, kaj so storili.

Hipnoza in medicina

Posthipnotična sugestija je važen činitelj tudi pri zdravljenju bolezni. Če hipnotizirani osebi sugeriramo, da se dobro počuti, je nastrojenje po hipnozi že posthipnotična sugestija.

Omenili smo že, da so se pečali s hipnozo nekateri ugledni učenjaki. Naj navedemo nekatere primere, ki pričujejo, kako se da hipnoza uspešno uporabiti v medicini. Prof. Oppenheimer jo je uporabil kot diagnostično sredstvo pri multiplirani sklerozi, paralis agitans, meningitis serioza in histeriji, potem pri krčih in bolečinah vseh vrst organskega in funkcionalnega značaja. Drugi strokovnjaki razločujejo s hipnozo; ali je bolnik bolan za histerijo ali padavico. Kot zdravilno sredstvo se je hipnoza s pridom uporabila pri boleznih, ki so večinoma v zvezi z duševnim življenjem, tako pri histeriji in paraplégiji, pri raznih motnjah hoje, drgetanju, sleposti, gluhosti, mutavosti in jecljanju. Dalje so znana uspešna zdravljenja raznih nevralgij, migren, psevdostme in psevdoepilepsije, krčevita stanja nevrastenikov in psihična impotenca. Že mnogo let uporabljajo hipnozo za brezbolesten porod. Vrh tega se je hipnoza uporabljala v vzgoji za odpravo slabih razvad in za vzbujanje volje do učenja in dela. Nedavno umrl rusk strokovnjak za živčne bolezni prof. Behterev se je tudi mnogo bavil s hipnozo in je ozdravil ž njo več tisoč alkoholikov.

»Čudeži« indijskih fakirjev

Vse, kar dosežajo eksperimentatorji, lahko izpelje človek sám, če se pred-

^{*} Glej »Življenje in svet«, III. knjiga str. 372—376.

hodno dolgo vadi v avtosugestiji in avtohipnozi. Najboljši dokaz za to trditev so indijski fakirji in jogi, ki z avtohipnozo dosežajo n. pr. to, da se živ človek zakopje v zemljo in tū leži delj časa, baje celo nekaj mesecev. Prof. dr. Schmidt opisuje v slovitnem spisu »Fakirji in fakirstvo« poizkus slovečega Haridaša takole:

Indijski maharadža Rendjit Sin je izvedel za fakirja Haridaša, ki je živel v gorah. O njem je šel glas, da lahko ostane dalj časa zakopan v zemlji. Rendjit Sin ni verjel, da bi bilo to mogoče, zato je pozval tega fakirja na svoj dvor in mu je zapretil, da bo z najstrožjimi ukrepi preprečil in razkril sleherno prevaro pri zakopavanju. Fakir se je ob začetku poizkusa sám spravil v nekako avtohipnozo. Ljudem, ki so ga opazovali, se je videlo, da je mrtev. Duhovniki so ga zavili v platno, na katerega je sedel, in so platno zapečatili z maharadževim pečatom. Potlej so Haridaševo telo položili v rakev. Maharadža je rakev sám zaprl z močno ključavnico in je velel slugam, da zakopljejo fakirja na vrtu prvega ministra. Njegov ukaz se je izvršil. Minister je velel, da naj se na tem mestu zasadi ječmen, krog in krog, pa naj se zgradi visok zid. Ta zid so morale noč in dan varovati straže.

Štirideset dni pozneje je prispel na to mesto sam maharadža. Radovednost pa je pripeljala tudi angleškega generala Venturo z nekaterimi častniki. Med njimi je bil neki zdravnik. Ko so izkopali rakev, v kateri je bil fakir pokopan, so ga našli takega, kakršnen je bil, preden so rakev zaklenili: odrevenelega in hladnega. Dolgo je trajalo, preden so ga vzbudili iz polmrtvega stanja. To so dosegli tako, da so mu ogrevali glavo in ostale telesne dele, skozi usta in ušesa pa so mu puhali zrak. Nekaj dni pozneje je bil fakir povsem zdrav in krepak, kakor da se mu ne bi bilo nič zgodilo.

Pisec teh vrstic nimalo ne dvomi, da je opisani primer mogoč, zakaj tudi v drugih zapísniških raznih verodostojnih učenjakov se opisujejo in potrjujejo podobni primeri. Take dogodke bi nam nekoliko pojasnili slični pojavi v prirodi. Nekatere bakterije lahko dolgo časa (cela leta) ostanejo brez vsakršnega življenskega znaka, ko pa pride do njih vlaga, brž ožive. Mnoge goscnice, ribe in celo žabe, ki so zmrznile, se na toplem takoj prebude. Seme rastline

»centrantus ruber« so našli ob neki priliki v svinčenem kovčegu iz 12. stoletja in je po 500 letih vzklilo v rastlino. Pa tudi nekatere druge rastline se lahko razvijejo šele po nekaj letih. Pri takem stanju so življenski procesi samo zmanjšani. Napak bi bilo misliti, da so pri zakopanih fakirjih uničeni življenski procesi. Znano je, da je prst luknjičasta, zato fakir lahko tudi v zemlji diha; seveda mu je dihanje zmanjšano na minimum. »Joga-spanje« Indijcev pa bi lahko primerjali s telesnim stanjem, ki ga poznamo kot zimsko spanje pri mnogih naših hrbteničarjih.

Kako izpelješ avtohipnozo

Pisec teh vrstic sicer ve, da čitatelj ne bodo hoteli posnemati poizkusov fakirja Haridaša, vendar pa ne bo škodovalo nekoliko praktičnih nasvetov in migljajev glede avtohipnoze, ker se človek lahko z njo odkriža marsikakega zla in strasti ter razvije nekatere skrite sposobnosti.

Evo vam tak poizkus avtohipnoze:
Vlezi se na divan (telo bodi za časa poizkusa popolnoma prosto), zapri oči in dihaj čisto počasi in globoko sedem minut skozi nos. Potem šteje do šestdeset, tako da pri parnem številu zapreš, pri neparnem pa odpreš oči. Ko čutiš utrujenost in omamljenost, govori takole: Oči so mi težke... kakor svinec... celo telo je težko... imam občutek, da se pogrezam... zdaj spim.

Brž ko občutiš, da ti prihajajo razne sanjske podobe, reci v samem sebi:

— Alkohol je za me strup... ne morem ga več prenesti... studi se mi...

Ali učenec, ki je slab v šoli:

— Jaz imam zelo rad matematiko... kemijo...

Ali:

— Saj sem povsem hraber... svoboden...

Ali:

— Zopet imam dober spomin...

Če boš natanko izvrševal take vaje, boš preverjen, da boš uspel. Izid bo tak, da te bo presenetil.

Po poizkusu boš spal dve ali tri ure in se prebudil dobre volje — čisto po sugestijah, ki si jih bil naložil samemu sebi pred spanjem *

(Prevod iz rokopisa)

* Kdor bi se po tej metodi odvadil kake stabe navade ali dosegel sicer kak uspeh, naj sporoči uspeh uredništvu »Življenja in aveta«.

O REPUBLIKI NA ATOSU

V eni zadnjih števil *«Življenja in sveta»* smo priobčili zanimiv članek o srbskem samostanu Hilendarju na Sveti gori ali Atosu. O tej svojevrstni deželi bi bilo še omeniti, da je grška vlada še lani priznala Atosu avtonomijo. Ozemlje je razdeljeno med 20 samostanov, ki volijo svoj parlament (synaxis), ki ga politično nadzoruje grški državni komisar, v duhovnih zadevah pa odločuje carigradski patrijarh. Prebivalci — izvzemši prodajalce pobožnih predmetov — so prosti davka. Kakor hitro postane kateri tujec otoški menih, dobi grško državljanstvo, ni pa dovoljeno snovati novih samostanov in atoška zemlja se ne sme prodajati inozemcem.

ALI JE POTREBNA SOL V HRANI?

«La Nature» razpravlja o tem in pravi: Povprečno dobiva človeško telo s hrano vsak dan 20—30 g kuhinjske soli. Nekaterim ljudem se zdi neslana jed neokusna, da, celo zoprna. Vse pa kaže, da je tudi to le zadeva okusa in da se posamezni narodi v tem pogledu razlikujejo med seboj. Eskimi na severu so odločni nasprotniki soli. Celo hrana, ki je za naš okus neslana, se jim zdi neokusna. Hrana raziskovalcev severnih pokrajin je varna pred nepoklicanimi rokami, če je slana. Značilno je, da tudi Evropeem, ki preživijo nekaj mesecev na skrajnem severu, ne prija več slana hrana. Jakuti in Lamuti rabijo prav tako jako malo soli. — Tako je na severu, čisto drugače pa je v tropih. Domačini in tujci v vročih deželah uživajo zelo slano hrano. Popotniki, ki jim zmanjka soli, trpe hude muke. Sploh se hrana v južnih krajih znat-

no bolj soli nego v hladnih. Zdi se, da je ta pojav v zvezi z znano lastnostjo soli, da hrano obvaruje pred razkrojem (konzervira). Res je, da sol rabi tudi naše telo (v krvi in v želodčnem soku), vendar pa bi se ta potreba krila že s tisto količino, ki jo vsebuje naša hrana že sama po sebi, ne da bi bilo treba dodajati kuhinjske soli.

LJUDJE, KI SO SE OB ISTEM ČASU RODILI

«Vossische Zeitung» št. 136 iz l. 1777. je pisala o nastopnem slučaju: V Lanertu na Škotskem sta umrla W. Douglas in njegova žena. Oboje njih se je rodilo istega dne ob isti uri; skupno sta bila krščena v isti cerkvi. V devetnajstem letu sta se vzela z dovoljenjem starišev. Poroka se je vršila v cerkvi, kjer sta bila nekoč krščena. V zakonu nista bila nikdar bolna, razen na dan pred smrtjo. Umrla sta ob istem času v eni postelji in prav na dan smrti sta dopolnila sto let. Pokopali so ju v cerkvi natanko na tistem mestu, kjer sta bila pred sto leti krščena.

ŠTEVILO INDIJANCEV

Dejstvo je, da rdečkasta rasa izumira. Vzlic temu pa kažejo sedanji ostanki porast porodov. Lani so našteji v Severni Ameriki 349.595 Indijancev, kar je za 16.585 (4,8 %) več nego pred desetimi leti. Premoženje Indijancev cene na 1 milijardo 52½ milijona dolarjev; polovico tega imajo posamezniki, 200 milijonov gre rodovom ali družbam, 350 milijonov je vložnih v rudnike in petrolejske vrelce. Indijanci imajo 82 bolnic, v katerih se je lani zdravilo 30.000 rdečkožcev in kjer deluje 181 zdravnikov in 175 raznih specialistov (zobarjev, porodniških asistentk itd.).

Današnja umetniška priloga

Današnji številki je priložena reprodukcija fotografije Fr. Krašovca «Na paši». Fotograf je zajel jutranji nastroj spomladi, ko solnce razganja lahno meglo in kaže narava še rahlo zabrisane poteze.

«ŽIVLJENJE IN SVET» stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrtletno 15 Din, mesečno 6 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVŠKA mesečno 4 krone, AVSTRIJA mesečno 63 grošev, AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za «Narodno tiskarno d. d.» kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

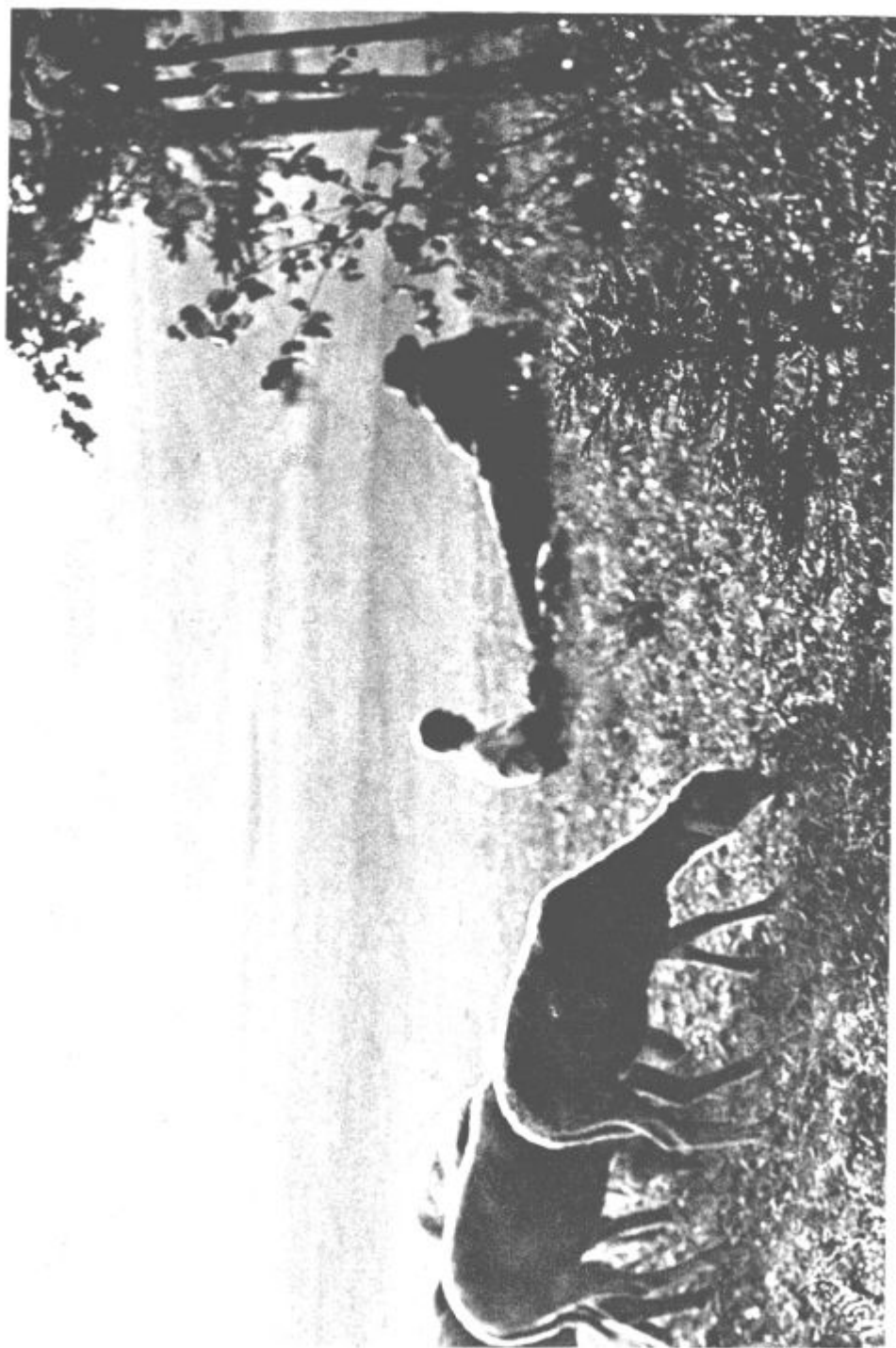

Foto Fran Krašovec

Na paši